

רֵבֵנוּ נַחֲמָן מִבְּרֶסֶלַב
סְפוּרֵי מַעֲשֵׂי־זוֹת שֶׁל שְׁנַיִם קְדֻמוֹנִיּוֹת

מִחַכְחָם וְתַם
ט ט ט ט ט

*L'HISTOIRE
DE*

'HAKHAM & TAM

*Le mérite de ce travail
est dédié à
l'élévation des âmes de*

CHIMEÔN BEN MEÏR

'HAYA BAT DANIEL

ת.נ.צ.ב.ה.

Il était une fois, deux bourgeois qui habitaient une même ville. Ils étaient fort riches et possédaient de grandes maisons. Ces deux notables avaient deux fils, c'est-à-dire que chacun d'entre eux avait un fils. Ceux-ci étudièrent tous deux dans le même 'hédèr [école]. Or, de ces deux enfants, l'un brillait par ses capacités intellectuelles et l'autre était *Tam* – simple, non pas qu'il fût niais, mais plutôt d'esprit ordinaire et médiocre. Et ces deux enfants éprouvaient l'un pour l'autre beaucoup d'affection. Bien que l'un fût subtil et l'autre simple et d'esprit médiocre, ils s'aimaient beaucoup.

Avec le temps, les deux bourgeois virent leur situation décliner, ils s'appauvrirent au point qu'ils perdirent tout et devinrent indigents ; il ne leur resta plus que leur demeure respective. Les enfants grandissaient. Leurs pères leur annoncèrent : « Nous n'avons plus les moyens de vous entretenir ni de subvenir à vos besoins. Entreprenez-donc quelque chose par vous-mêmes. » Le *Tam* alla et apprit le métier de cordonnier.

Le 'Hakham, quant à lui, était doué et savant : il ne souhaitait pas s'affairer à un métier si commun. Il réfléchit et décida d'aller parcourir le monde afin d'examiner ses opportunités. Il se rendit au marché

עשה. שני בעלי-בתים היו בעיר אחת והיו גדולים בעשירות. והיה להם בתים גדולים, והיו להם שני בנים, לכל אחד בן אחד. ולמדו שניהם בחדר אחד. ואלו שני הבנים היו אחד מהם ברהבנה והאחד היה תם, לא שהיה טפש, אלא שהיה לו שכל פשוט ונמוך, ואלו השני בנים היו אוהבים זה את זה מאד. אף-על-פי שהאחד היה חכם והאחד היה תם ומחו היה נמוך, אף-על-פי-כן אהבו זה את זה מאד.

לימים התחילו השני בעלי-בתים הנ"ל לירד. וירדו מטה מטה עד שאבדו הכל ונעשו אביונים, ולא נשאר להם כ"אם הבתים שלהם. והבנים התחילו להתגדל. אמרו האבות הנ"ל להבנים: אין בידינו לשלם עבורכם להחזיק אתכם, עשו לכם מה שתעשו. הלך התם ולמד מלאכת רצען (סנדלר),

והחכם שהיה ברהבנה לא היה רצונו לעסק במלאכה פשוטה כזו וישב בדעתו שילך בעולם ויסתכל מה לעשות. והיה הולך ומשוטט בשוק. וראה עגלה גדולה עם

et vit là-bas un grand chariot avec quatre chevaux harnachés, qui s'apprêtait à prendre la route. Il interpela les marchands et les questionna : « D'où venez-vous ? » Ils lui répondirent : « De Varsovie. » « Où vous rendez-vous ? » « A Varsovie. » « Peut-être auriez-vous besoin d'un serviteur ? » Les commerçants remarquèrent son apparence intelligente et empressée, qui leur plut. Ils le prirent avec eux, le 'Hakham voyagea donc ainsi et les servit parfaitement durant le voyage.

Parvenu à Varsovie, et étant doté d'une intelligence remarquable, le jeune homme se dit : « Puisque me voici rendu à Varsovie, pourquoi demeurer avec ceux-là ? Peut-être trouverais-je une meilleure place ? Allons nous renseigner ! » Il arpenta le marché, interrogeant et questionnant les gens quant à ceux qui l'avaient amené, y avait-il un meilleur emploi que chez eux ? On lui répondit : « Ces gens sont honnêtes et il est avantageux de se travailler à leur service; cependant l'emploi est pénible, car leurs affaires se traitent au loin. »

Il avança et remarqua des employés de magasins d'habillement qui traversaient le marché; ils avançaient à leur manière, avec préciosité, chapeaux et chaussures pointus, ainsi que toutes sortes d'attitudes

אַרְבָּעָה סוּסִים וְחָאמִיטִישׁ (כלי רתימת הסוסים) שְׁהִיְתָה רְצָה וְהוֹלְכֵת. עָנָה וְאָמַר לְהַסּוֹחְרִים: מֵאֵין אַתֶּם. הִשִּׁיבוּ לוֹ: מִוְרֶשָׁא. לְהִיכֵן אַתֶּם נוֹסְעִים. לְוֶרֶשָׁא. שָׂאֵל אוֹתָם: שָׂמָא אַתֶּם צְרִיכִים מְשָׁרְתִים. רָאוּ שֶׁהוּא בִרְהֻבָּנָה וּמְזוּרֵוֹ, וְהוֹטֵב בְּעֵינֵיהֶם, וְקִבְּלוּ אוֹתוֹ עִמָּהֶם. וְנָסַע עִמָּם וְשָׁמַשׁ אוֹתָם הֵיטֵב מְאֹד עַל הַדֶּרֶךְ.

בְּבוֹאוֹ לְוֶרֶשָׁא, מֵאַחַר שֶׁהָיָה בִרְהֻבָּנָה, יָשַׁב עִצְמוֹ: מֵאַחַר שֶׁכָּבַר אָנֹכִי בְּוֶרֶשָׁא לָמָּה לִי לְהִתְקַשֵּׁר עִם אֵלּוּ. אוֹלַי יֵשׁ מְקוֹם טוֹב מִהֶם. אֵלֶךְ וְאֶבְקֶשׁ וְאֶרְאֶה. וְהִלְךְ בְּשׁוּק, וְהִתְחִיל לְחַקֵּר וּלְשַׂאֵל עַל הָאֲנָשִׁים שֶׁהֵבִיאוּהוּ וְאִם יֵשׁ טוֹב מִהֶם. וְאָמְרוּ לוֹ, שֶׁהָאֲנָשִׁים הִלְלוּ הֵם הַגּוֹנִים וְטוֹב לְהִיּוֹת אֲצֵלָם, אֲךְ שֶׁקָּשָׁה מְאֹד לְהִיּוֹת אֲצֵלָם, מִחֲמַת שֶׁהַמְשָׁאוֹמְתָן שָׁלָהֶם הוּא לְמַרְחָקִים מְאֹד.

הִלְךְ וְרָאָה מְשָׁרְתִים שֶׁל גּוֹעֵלְבֵן (חַנוּיּוֹת הַלְּבָשָׁה) שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים בְּשׁוּק, וְהָיוּ הוֹלְכִים כְּדֶרֶכָם עִם מִינֵי חֵן שָׁלָהֶם, בְּכוֹבְעֵיהֶם וּבְמַנְעֵלֵיהֶם עִם הַקְּצוּוֹת בּוֹלְטוֹת וְשָׂאֵר מִינֵי חֵן

qu'inspiraient leur démarche et leur tenue vestimentaire. Doté d'un esprit vif et subtil, il apprécia tout particulièrement cela, c'était plaisant et cela ressemblait à ce qu'il avait connu chez lui. Il retourna auprès des marchands qui l'avaient amené, leur exprima sa gratitude, et leur annonça qu'il ne lui convenait pas de rester leur employé. Quant au fait qu'ils l'avaient amené, il les avait servi en échange durant le voyage. Il les quitta donc et se mit au service d'un patron. La carrière d'un employé est telle que, au départ, on doit se contenter d'un petit salaire et assumer de lourdes tâches; seulement après, on accède au statut d'employé qualifié. Or, l'employeur du 'Hakham l'utilisait pour de rudes corvées, il l'envoyait chez des personnes pour y porter des marchandises à la manière des commis, ployant les bras à leur extrémité pour y déposer la balle de tissu sur la tranche de la main et la largeur de l'épaule. Parfois, le 'Hakham devait grimper avec son fardeau jusqu'à des étages élevés. Ce labeur lui était pénible.

Etant philosophe et d'une grande intelligence, il décida : « Ai-je besoin d'une telle besogne ? L'essentiel n'est-il pas simplement de parvenir à la finalité, se marier et subvenir à ses besoins. Or, je n'ai pas encore à considérer cela, j'aurai bien le loisir

שיש להם בהלוכיהם ובמלבושיהם. והוא היה בר־הבנה וחרף, וישר בעיניו מאד, מחמת שהוא ענין נאה וגם הדבר בביתו במקומו. הלך אל האנשים שהביאוהו, ונתן להם תשואות חן ואמר להם שאין נוח לפניו להיות אצלם; ועל מה שהביאוהו, בעד זה שמש אותם בדרך. והלך ועמד עצמו אצל בעל־הבית אחר.

ודרך המשרתים, שבתחלה צריכים להשכר בפחות ולעשות עבודות כבדות ואחר־כך באים למעלות המשרתים הגדולים. והיה הבעל־הבית עושה עמו מלאכות כבדות, והיה שולחו לאדונים לשאת סחורה בדרך המשרתים שצריכים לכף ידיהם תחת אציליהם להניח הבגד על בליטת היד ברחב הכתף. והיה כבד עליו מאד עבודה כזו. לפעמים היה צריך לעלות עם המשאוי הנ"ל על עליות הגבוהות, והיה קשה עליו העבודה.

וישב עצמו כי היה פילוסוף בר־הבנה: מה לי לעבודה זו, הלא העקר הוא רק בשביל התכלית לשא אשה ולהתפרנס. עדין איני צריך להסתכל על זה. על זה יהיה לי פנאי להבא בשנים הבאות.

de m'en soucier plus tard, d'ici quelques années. Pour l'instant, je préfère voyager, visiter des pays et rassasier ma vue de ce qu'offre le monde. »

Il alla au marché et vit des marchands circuler à bord d'un grand chariot. Il les interrogea : « Où vous rendez-vous ? » « A Livourne. » « Me prendrez-vous avec vous jusque là-bas ? » « Oui. » Ils l'emmenèrent. De là-bas, il embarqua pour l'Italie, puis l'Espagne. Des années passèrent ainsi, ce qui le rendit encore plus savant, car il avait séjourné dans de nombreux pays. Il se dit alors : « Il convient à présent de se fixer un but. » Il se mit à réfléchir, aidé de sa philosophie, à ce qu'il allait entreprendre.

Il fut séduit par l'idée d'apprendre le métier d'orfèvrerie de l'or : c'est une profession noble et agréable, qui requiert du savoir, un travail qui garantit richesse et prospérité. Le 'Hakham, en homme intelligent et philosophe, n'avait pas besoin d'étudier cette profession durant des années. En trois mois à peine, il en acquit la maîtrise et devint un artisan de haut niveau, qui surpassait son maître. Ensuite, il réfléchit : « Bien que je possède un tel métier entre les mains, cela ne me satisfait pas encore. Aujourd'hui, ce métier est important, plus tard ce sera peut-être autre

כַּעַת טוֹב לִי לְהִיּוֹת מְשׁוּטֵט בְּאַרְץ לְהִיּוֹת בְּמְדִינֹת לְהִשְׁבִּיעַ עֵינַי בְּעוֹלָם.

הַלֵּךְ בְּשׁוּק וּרְאָה שְׁנוֹסְעִים בְּעֲגָלָה גְּדוֹלָה סוֹחְרִים, וְשָׂאל אוֹתָם: לְהִיכֵן אַתֶּם נוֹסְעִים. לְלֵאגוֹרְנָא (עִיר קְרוּבָה לְאִיטָלְיָה). הִתְקַחוּ אוֹתִי לְשָׂם. הֵן. וְקָבְלוּ אוֹתוֹ לְשָׂם. וּמִשָּׁם הִפְלִיג לְאִטָּלְיָא. מִשָּׁם לְשִׁפּוֹנְיָא (סִפְרֵד). בֵּין כֶּךָ וּבֵין כֶּךָ עָבְרוּ כַּמָּה שָׁנִים, וְעַל-יְדֵי זֶה נִעְשָׂה עוֹד חָכָם יוֹתֵר מֵאַחַר שֶׁהָיָה בְּמְדִינֹת רַבּוֹת, וַיֵּשֶׁב עֲצָמוֹ: כַּעַת רְאוּי לְהַבִּיט עַל הַתְּכָלִית. וְהִתְחִיל לְחַשֵּׁב עִם פִּילוֹסוֹפִיָּא שְׁלוֹ מַה לַּעֲשׂוֹת.

וַיֵּשֶׁר בְּעֵינָיו לְלַמֵּד מְלָאכַת צוּרָף בְּזָהָב, שֶׁהִיא מְלָאכָה גְּדוֹלָה וְנָאָה וַיֵּשׁ בָּהּ חֲכָמָה, וְגַם הִיא מְלָאכָה עֲשִׂירָה. וְהוּא הָיָה בְּרֵ-הַבְּנָה וּפִילוֹסוֹף וְלֹא הֶעֱרַךְ לְלַמֵּד הַמְּלָאכָה כַּמָּה שָׁנִים, רַק בְּרַבַּע שָׁנָה קִבַּל אֶת הָאֲמֵנוֹת וְנִעְשָׂה אֲמֵן גְּדוֹל מְאֹד וְהָיָה בָּקִי בְּמְלָאכָה יוֹתֵר מִן הָאֲמֵן שֶׁלְּמֶדוּ. אַחֲרֵי-כֵן יֵשֶׁב עֲצָמוֹ: אַף-עַל-פִּי שֵׁישׁ בְּיַדִּי מְלָאכָה כְּזוֹ, אַף-עַל-פִּי-כֵן אֵין דִּי לִי בְּזָהָב. הַיּוֹם חָשׁוּב זֹאת, פֶּן בְּזִמָּן אַחֲרַי יִחְשַׁב דְּבַר אַחֲרֵי.

chose. »

Il alla donc et se fit engager auprès un maître-joaillier. Grâce à sa vivacité d'esprit, il maîtrisa également ce métier en peu de temps, un quart d'année. Il médita alors, par le biais de sa philosophie, et décida : « Bien que je possède désormais deux métiers, qui sait ? Peut-être qu'un jour, aucun des deux n'aura de valeur ? Il conviendrait que j'apprenne un métier recherché et durable. »

Il réfléchit avec son intelligence et sa philosophie, et résolut d'apprendre l'art de la médecine, domaine nécessaire dont l'importance demeure constante. Or, pour étudier la médecine, il convient de s'initier préalablement au latin parlé et écrit, et de s'instruire de concepts philosophiques. Le 'Hakham, doué de sa grande compréhension des choses, apprit tout cela en un court laps de temps, trois mois lui suffirent. Il devint dès lors un grand médecin, un philosophe et un érudit versé dans toutes les sciences.

C'est alors que le monde commença à lui paraître futile. Son intelligence supérieure, en tant qu'artisan accompli, savant et médecin expert, lui faisait considérer l'humanité entière comme négligeable et insignifiante. Il décida de réaliser son objectif et prendre femme, mais il s'interrogea : « Si je me marie en cet

וְהַלֵּךְ וְהַעֲמִיד עֲצָמוּ אֵצֶל
שְׁטֵיין־שְׁנַיִדִיר (חִיתוּי וְלִישׁוּשׁ
אֲבָנִים טוֹבוֹת) וּמַחֲמַת הַבְּנָה שְׁלוֹ
קָבֵל אֲמָנוֹת הַזֹּאת גַּם־כֵּן בְּזִמְנֵן
מוֹעֵט בְּרַבַּע שָׁנָה. אַחֲר־כֵּן יֵשֵׁב
עֲצָמוּ עִם הַפִּילוֹסוֹפִיא שְׁלוֹ: גַּם שְׂיִישׁ
בְּיָדֵי שְׁתֵּי הָאוּמָנוֹת, מִי יוֹדַע פֶּן לֹא
יִחְשְׁבוּ שְׁנֵיהֶם. טוֹב לִי לְלַמֵּד
אֲמָנוֹת שֶׁהֵיא חֲשׁוּבָה לְעוֹלָם.

וְחָקַר בְּהַבְּנָה וּפִילוֹסוֹפִיא שְׁלוֹ
לְלַמֵּד דְּאֶקְטִירִיא (מִקְצוֹעַ רְפוּאָה)
שֶׁהוּא דְּבַר הַעֲרִיךְ וְחָשׁוּב תְּמִיד.
וְדַרְךְ לְמוֹד דְּאֶקְטִירִיא שְׁעָרִיכִין
לְלַמֵּד מִקְדָּם לְשׁוֹן לְטֵיין (לְטִינִית)
וְהַכְּתָב וְלְלַמֵּד חֲכָמוֹת פִּילוֹסוֹפִיא.
וְהוּא מַחֲמַת הַבְּנָתוֹ לְמַד גַּם זֹאת
בְּזִמְנֵן מוֹעֵט בְּרַבַּע שָׁנָה. וְנַעֲשֶׂה
דְּאֶקְטִיר גְּדוֹל וּפִילוֹסוֹף וְחָכָם בְּכָל
הַחֲכָמוֹת.

אַחֲר־כֵּן הִתְחִיל הָעוֹלָם לְהִיֹּת
בְּעֵינָיו כְּלֹא, כִּי מַחֲמַת חֲכָמוֹתוֹ,
שֶׁהִיא אֲמֵן גְּדוֹל כְּזֶה, וְחָכָם
וְדֶאֶקְטִיר כְּזֶה, הָיָה כָּל אֶחָד מִבְּנֵי
הָעוֹלָם בְּעֵינָיו כְּלֹא. וַיֵּשֵׁב עֲצָמוּ
לַעֲשׂוֹת לוֹ תַּכְלִית וְלֵשָׂא אִשָּׁה
וְאָמַר בְּדַעְתּוֹ: אִם אִשָּׁה אִשָּׁה
בְּכָאן, מִי יוֹדַע מָה שְׁנַעֲשֶׂה מִמֶּנִּי.

endroit, qui apprendra ce qu'il est advenu de ma personne ? Je vais donc retourner chez moi, afin qu'on sache le niveau que j'ai atteint. Je n'étais à l'époque qu'un jeune adolescent, j'ai aujourd'hui atteint mon apogée. »

Il se mit en route et s'en revint chez lui. Cependant, il subissait de graves contrariétés, en chemin. Son génie ne trouvait personne à qui parler, il ne dénichait pas d'auberge à sa convenance. Il essuya ainsi de nombreux déboires.

Abandonnons pour l'instant les faits et gestes du 'Hakham, et tournons-nous vers ceux du Tam.

Le Tam avait appris le métier de cordonnier. Cependant, doté d'un esprit simple, il apprit longtemps avant de pouvoir exercer. Il ne maîtrisait pas son métier parfaitement. Il se maria et subvenait à leurs besoins par son travail. Et comme il était simple et ne maîtrisait pas suffisamment la profession, la subsistance était dure à obtenir et les gains bien maigres.

Il n'avait pas même le temps de manger car il devait travailler sans répit, n'exerçant pas sa profession comme il se doit. Durant la tâche, alors qu'il poinçonnait le cuir de son alêne, introduisant puis faisant ressortir le gros fil de couture, à la manière des cordonniers, il mordait dans une tranche de pain et

אֵלֶּךָ וְאָשׁוּב לְבֵיתִי, לְמַעַן יֵרְאוּ מִה
שְׁנֵהָיָה מִמֶּנִּי, שְׁהֵייתִי נֶעַר קָטָן
וְעַכְשָׁיו בָּאתִי לְגִדְלָה כְּזוֹ.

וְהֵלֶךְ וְנָסַע לְבֵיתוֹ, וְהָיָה לוֹ יְסוּרִין
גְּדוֹלִים בְּדַרְךְוּ, כִּי מִחֲמַת חֲכָמָתוֹ
לֹא הָיָה לוֹ עִם מִי לְדַבֵּר, וְלֹא הָיָה
מוֹצֵא אֶחָסְנָיָא כְּרִצּוֹנוֹ, וְהָיָה לוֹ
יְסוּרִים הַרְבֵּה:

וְהֵינָה נִשְׁלִיךְ כָּעֵת אֶת מַעֲשֵׂה הַחֲכָם
וְנִתְחִיל לְסַפֵּר בְּמַעֲשֵׂה הַתָּם:

הַתָּם הֵנִ"ל לְמֹד מְלֹאכֶת רִצְעָנוֹת
(סַנְדְּלָרוֹת), וּמִחֲמַת שְׁהָיָה תָם לְמֹד
הַרְבֵּה עַד שֶׁקָּבַל. וְלֹא הָיָה בְּקִי
בְּהֶאֱמָנוֹת בְּשִׁלְמוֹת, וְנִשְׂאָ אִשָּׁה
וְהָיָה מִתְפָּרְגִים מִן הַמְּלֹאכָה. וּמִחֲמַת
שְׁהָיָה תָם וְלֹא הָיָה בְּקִי בְּהַמְּלֹאכָה
כָּל-כָּף, עַל-כֵּן הָיָה פֶּרְנָסָתוֹ בְּדַחֲק
גְּדוֹל וּבְצַמְצוּם,

וְלֹא הָיָה לוֹ פְּנָאֵי אֲפֵלוֹ לְאָכֹל, כִּי
הָיָה צָרִיךְ תָּמִיד לְעִסֵּק בְּמְלֹאכָה
מִחֲמַת שְׁלֹא הָיָה יָכוֹל הֶאֱמָנוֹת
בְּשִׁלְמוֹת. רַק בְּשַׁעַת הַמְּלֹאכָה,
בְּשַׁעַת שְׁהָיָה נוֹקֵב בְּפִרְצֵעַ וְהָיָה
מִכְנִים וּמוֹצֵיא הַחוּט הָעֵב שֶׁל
הַתְּפִירָה בְּדַרְךְוּ הַרִצְעָנִים, אִזּוֹ הָיָה
נוֹשֵׁף חֲתִיכַת לָחֶם וְאוֹכֵל.

mangeait.

L'habitude du *Tam* était d'être toujours très joyeux, il n'était rempli que de joie, constamment. Il "possédait" toutes les nourritures, toutes les boissons et tous les vêtements. Demandait-il à son épouse : « Ma femme, donne-moi à manger ! », elle lui présentait une tranche de pain, et il mangeait. Il réclamait ensuite : « Donne-moi la soupe avec de la *kitnit* [légumes]. » Elle lui coupait encore un bout de pain, et il mangeait. Il la complimentait en disant : « Combien cette soupe est alléchante, comme elle est délicieuse ! »

De même, demandait-il qu'on lui amène la viande et autres genres de mets délicieux : en regard de chaque aliment, son épouse lui tendait une tranche de pain, et lui s'en délectait; il vantait tout particulièrement le mets, faisait l'éloge de sa préparation et de sa saveur, comme s'il en avait réellement mangé. Car il ressentait véritablement dans sa consommation de pain, le goût de chaque nourriture qu'il souhaitait, et cela grâce à sa candeur et à sa grande joie.

Il demandait aussi : « Ma femme, sers-moi donc un alcool à boire. » Elle lui versait de l'eau et il félicitait : « Qu'il est bon, cet alcool ! Donne-moi du miel » Sa femme lui apportait de l'eau, il en faisait également

וּמְנַהֲגוֹ הָיָה, שֶׁהָיָה תָּמִיד בְּשִׂמְחָה גְּדוֹלָה מְאֹד, וְהָיָה רַק מְלֵא שִׂמְחָה תָּמִיד. וְהָיוּ לוֹ כָּל הַמְּאֻכָּלִים וְכָל הַמְּשֻׁקוֹת וְכָל הַמְּלִבוּשִׁים. וְהָיָה אוֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ: אִשְׁתִּי, תֵּן לִי לֶאֱכֹל, וְהָיְתָה נוֹתֶנֶת לוֹ חֲתִיכַת לֶחֶם וְאֹכֵל. אַחֲר־כֵּן הָיָה אוֹמֵר: תֵּן לִי הָרֹטֵב עִם קִטְנִית, וְהָיְתָה חוֹתֶכֶת לוֹ עוֹד חֲתִיכַת לֶחֶם וְאֹכֵל. וְהָיָה מְשַׁבֵּחַ וְאוֹמֵר: כַּמָּה יָפָה וְטוֹב מְאֹד הָרֹטֵב הַזֶּה.

וְכֵן הָיָה מְצַוֶּה לְתֵן לוֹ הַבֶּשֶׂר וְשֵׂאֵר מְאֻכָּלִים טוֹבִים כִּיּוֹצֵא בָּזָה, וּבְעֵד כָּל מְאֻכָּל וּמְאֻכָּל הָיְתָה נוֹתֶנֶת לוֹ חֲתִיכַת לֶחֶם, וְהוּא הָיָה מְתַעֲנֵג מְאֹד מְזֵה וְשַׁבַּח מְאֹד אֶת אוֹתוֹ הַמְּאֻכָּל, כַּמָּה הוּא מְתַקֵּן וְטוֹב, כְּאִלוֹ הָיָה אוֹכֵל אוֹתוֹ הַמְּאֻכָּל מִפֶּשׁ, וּבְאַמַּת הָיָה מְרַגֵּשׁ בְּאֻכְלָתוֹ הַלֶּחֶם טַעַם כָּל מְאֻכָּל וּמְאֻכָּל שֶׁהָיָה רוֹצֵה, מִחֲמַת תְּמִימוֹתוֹ וְשִׂמְחָתוֹ הַגְּדוֹלָה.

וְכֵן הָיָה מְצַוֶּה: אִשְׁתִּי, תֵּן לִי שֵׁכָר לְשִׁתוֹת, וְנִתְּנָה לוֹ מַיִם, וְהָיָה מְשַׁבֵּחַ: כַּמָּה יָפָה הַשֵּׁכָר הַזֶּה. תֵּן לִי דְבֶשֶׁת, וְנִתְּנָה לוֹ מַיִם. וְהָיָה מְשַׁבֵּחַ גַּם-כֵּן כַּנִּ"ל. תֵּן לִי יַיִן, וְכוּ' כִּיּוֹצֵא

l'éloge. « Sers-moi du vin etc » ou une autre boisson, elle lui donnait de l'eau, et lui se délectait et louait la boisson désirée, comme s'il en buvait réellement.

Pareillement pour les habits. Le *Tam* et son épouse ne possédaient qu'une simple peau de mouton, qu'ils se partageaient. Il disait : « Ma femme, donne-moi la peau de mouton. », lorsque le *Tam* devait mettre une peau de mouton, pour se rendre par exemple au marché, et son épouse la lui donnait. Lorsqu'il devait revêtir une pelisse pour aller visiter des gens, il disait : « Ma femme, apporte-moi la pelisse. » Elle lui tendait la peau de mouton. Il se réjouissait de l'habit et le vantait : « Combien cette pelisse est belle ! »

Lorsque le *Tam* avait besoin d'un caftan, pour se rendre par exemple à la synagogue, il ordonnait : « Ma femme, amène-moi le caftan ! » Elle lui donnait la peau de mouton. Il en faisait le compliment, et disait : « Comme il est beau et agréable, ce caftan ! » De même, lorsqu'il devait porter un *Youpa* (manteau élégant), sa femme lui apportait aussi la peau de mouton. Il en faisait l'éloge et s'en réjouissait également : « Quel joli, quel agréable manteau ! » Il en était ainsi pour chaque chose. Le *Tam* était toujours empli de gaieté, constamment ravi.

בְּזֶה, וְנִתְּנָה לוֹ מֵיַם, וְהָיָה מְתַעֲנֵג
וּמְשַׁבֵּחַ אוֹתוֹ הַמְּשָׁקָה, כְּאִלוֹ הוּא
שׁוֹתֶה אוֹתָהּ מִמַּשׁ.

וְכֵן בְּמַלְבוּשִׁים, הָיָה לָהֶם בְּשִׁתְּפוֹת
לוֹ וּלְאִשְׁתּוֹ פֶּעֶלֶץ (מַעִיל פְּרוּה
חֹרְפִי) אַחֵר. וְהָיָה אוֹמֵר: אִשְׁתִּי, תֵּן
לִי הַפֶּעֶלֶץ. כְּשֶׁהָיָה צָרִיךְ לְלָבֵשׁ
פֶּעֶלֶץ, כְּגֹזֶן: לֵילֶךְ לְשׁוּק, וְהִיתָה
נוֹתֶנֶת לוֹ. כְּשֶׁהָיָה צָרִיךְ לְלָבֵשׁ
טוֹלִיפ (מַעִיל עֲלִיוֹן) לֵילֶךְ בֵּין
אֲנָשִׁים, הָיָה אוֹמֵר: אִשְׁתִּי, תֵּן לִי
הַטוֹלִיפ, וְהִיתָה נוֹתֶנֶת לוֹ הַפֶּעֶלֶץ.
וְהָיָה מְתַעֲנֵג כְּמִנּוֹ, וְהָיָה מְשַׁבֵּחַ:
כַּמָּה יָפֶה הַטוֹלִיפ הַזֶּה.

כְּשֶׁהָיָה צָרִיךְ לְקַאֲפֵטִין (קַפּוּטָה),
כְּגֹזֶן: לֵילֶךְ לְבֵית-הַבְּנֵסֶת, הָיָה
מְצַוָּה וְאוֹמֵר: אִשְׁתִּי, תֵּן לִי
הַקַּאֲפֵטִין, וְהִיתָה נוֹתֶנֶת לוֹ הַפֶּעֶלֶץ.
וְהָיָה מְשַׁבֵּחַ וְאוֹמֵר: כַּמָּה יָפֶה וְנָאֵה
הַקַּאֲפֵטִין הַזֶּה, וְכֵן כְּשֶׁהָיָה צָרִיךְ
לְלָבֵשׁ יוֹפָא (מַעִיל עֲלִיוֹן מְכוּבֵד),
הִיתָה נוֹתֶנֶת לוֹ גַּם-כֵּן הַפֶּעֶלֶץ, וְהָיָה
מְשַׁבֵּחַ וּמְתַעֲנֵג גַּם-כֵּן כַּמָּה יָפֶה
וְנָאֵה הַיּוֹפָא הַזֶּה כִּנְ"ל וְכֵן בְּכִיּוּצֵא
בְּזֶה. וְהָיָה רַק מְלֵא שְׂמֵחָה וְחֵדוּה
תָּמִיד.

Lorsqu'il achevait la chaussure – qui possédait sans doute trois extrémités car il ne maîtrisait pas son métier correctement, il s'en saisissait et la flattait, tellement satisfait du résultat. Il déclarait : « Ma femme, quelle beauté, quelle merveille de soulier; quelle douceur dans ce soulier, une chaussure si mielleuse, si sucrée !... »

Sa femme l'interrogeait alors : « S'il en est ainsi, pourquoi les autres cordonniers obtiennent-ils trois *zéhouvim* (pièces d'or) pour une paire de chaussures, alors que toi, tu n'en retires qu'un *zahouv* et demi (une pièce d'or et demi) ? » Il lui répondait : « Qu'est-ce que cela peut bien me faire ? C'est son affaire, et ceci la mienne. D'autre part, pourquoi parlerions-nous des autres ? Commençons plutôt à compter tout ce que je gagne sur cette chaussure, de main à main : le cuir vaut tant, la résine et les fils tant, et le reste des matières tant. Le *lapkès* (remplissage entre les peaux) tant. Je gagne donc, de main à main, dix *guédolim* (pièces d'argent). A quoi bon m'en faire lorsque je retire un tel profit ? » Le *Tam* était ainsi toujours plein de joie et d'allégresse.

Or, le monde faisait de lui un sujet de moquerie. Avec lui, ils obtenaient ce qu'ils désiraient : disposer d'une personne qu'on raille à souhait. Le

בְּשִׁהָיָה גּוֹמֵר הַמְּנַעֵל, וּמִן הַסֶּתֶם הָיָה לוֹ שְׁלֹשָׁה קְצוּוֹת, כִּי לֹא הָיָה יָכוֹל הָאֲמָנוֹת בְּשִׁלְמוֹת כַּנָּ"ל, הָיָה לוֹקֵחַ הַמְּנַעֵל בְּיָדוֹ, וְהָיָה מְשַׁבֵּחַ אוֹתוֹ מְאֹד, וְהָיָה מְתַעֲנֵג מְאֹד מִמֶּנּוּ. וְהָיָה אוֹמֵר: אִשְׁתִּי, כַּמָּה יָפָה וְנִפְלְאָה הַמְּנַעֵל הַזֶּה; כַּמָּה מְתוֹק הַמְּנַעֵל הַזֶּה; כַּמָּה מְנַעֵל שֶׁל דְּבִשׁ וְצוֹקִיר (סוֹכֵר) הַמְּנַעֵל הַזֶּה.

וְהִיָּתָה שׁוֹאֵלֶת אוֹתוֹ: אִם-כֵּן, מִפְּנֵי מָה שְׂאִירֵי רַצְעָנִים נוֹטְלִים שְׁלֹשָׁה זְהוּבִים בְּעַד זוּג מְנַעֵלִים, וְאַתָּה לוֹקֵחַ רַק חֲצִי טָאָלִיר הֵינּוּ זְהוּב וְחֲצִי. הַשֵּׁיב לָהּ: מָה לִּי בְּזֶה; זֶה מַעֲשֵׂה שְׁלוֹ, וְזֶה מַעֲשֵׂה שְׁלִי. וְעוֹד: לָמָּה לָּנוּ לְדַבֵּר מְאַחֲרִים. הֲלֹא נִתְחִיל לְחַשֵּׁב כַּמָּה וְכַמָּה אֲנִי מְרוֹיַח בַּמְּנַעֵל זֶה מִיַּד לְיָד: הָעוֹר הוּא בְּכַד, הַזֹּפֶת וְהַחוּטִים וְכוּ' בְּכַד, וְשְׂאִירֵי דְבָרִים כִּיּוֹצֵא בְּזֶה בְּכַד. לְאַפְקִים (הַמִּילוּי שֶׁבֵּין הָעוֹרוֹת) בְּכַד, וְעַתָּה אֲנִי מְרוֹיַח מִיַּד לְיָד עֲשָׂרָה גְדוּלִים (מִטְבָּעוֹת), וְכַמָּה אֲכַפֵּת לִי רוּחַ בְּזֶה מִיַּד לְיָד. וְהָיָה רַק מְלֵא שְׂמֵחָה וְחִדּוּהַ תָּמִיד.

וְאַעֲלֵ הָעוֹלָם הָיָה לְלַעַג. וְהַשֵּׁינּוּ תִּאֲוָתָם בּוֹ, שְׂמָצְאוּ מִמֵּי לְהַתְּלוּצִין כְּרִצּוֹנָם, כִּי הָיָה גְדָמָה לְמִשְׁנָע, וְהָיוּ

Tam était pris pour un fou. Des gens venaient lui rendre visite, et se mettaient à discuter avec lui exprès, afin de le ridiculiser. Le *Tam* répondait alors : « à condition que se soit sans moquerie. » Et dès qu'ils lui répliquaient "sans moquerie", il acceptait leurs paroles et commençait à discuter avec eux. Il ne souhaitait pas approfondir plus que cela dans des subtilités d'esprit, qui auraient constituées en elles-mêmes une sorte de bouffonade, car c'était un homme simple et sincère.

Quand il s'apercevait que leur intention était de se moquer, il disait : « Qu'arrivera-t-il si tu es plus intelligent que moi ? En fait, tu n'en seras toi-même que plus ridicule. Car en quoi suis-je à considérer ? Si tu es plus savant que moi, tu n'en es qu'un sot ? » Tout cela décrivait la manière de se conduire du *Tam*.

Et maintenant, revenons à notre premier sujet : Le bruit avait couru entre temps que le *'Hakham* était en route et qu'il revenait, comblé d'honneurs et de grandes connaissances. Le *Tam* courut lui aussi à sa rencontre, tout joyeux. Il pressa sa femme en disant : « Donne-moi vite le manteau des occasions, que j'aille à la rencontre de mon cher ami, pour le revoir ! » Elle lui donna la peau de mouton, et il se mit à courir à sa rencontre. Le *'Hakham*

בָּאִים בְּנֵי-אָדָם, וְהִתְחִילוּ בְּכַוְנָה לְדַבֵּר עִמוֹ בְּשִׁבִיל לְהִתְלוּצֵץ. וְהָיָה אוֹתוֹ הֵתָם אוֹמְרִים: רַק בְּלִי לִי־צְנוּת. וְתַכְף שֶׁהֵשִׁיבוּ לוֹ: בְּלִי לִי־צְנוּת, קִבֵּל דְּבָרֵיהֶם, וְהִתְחִיל לְדַבֵּר עִמָּם, כִּי יוֹתֵר לֹא הָיָה רוּצָה לְהַעֲמִיק לְחֶשֶׁב חֻכְמוֹת, שְׁגָם זֶה בְּעַצְמוֹ לִי־צְנוּת, כִּי הָיָה אִישׁ תָּם.

וּכְשֶׁהָיָה רוּצָה שְׂכַוְנָתָם לְלִי־צְנוּת, הָיָה אוֹמְרִים: מַה יְהִיָּה בְּשִׁתְּהִיָּה חֻכָּם מִמְּנֵי הֵלֵא אֲזִי תִהְיֶה שׁוֹטָה, כִּי מַה אֲנִי נֶחֱשָׁב. וּכְשִׁתְּהִיָּה חֻכָּם מִמְּנֵי אֲדַרְבָּא, אֲזִי תִהְיֶה שׁוֹטָה. כָּל זֶה הָיָה דְרָכֵי הַתָּם.

וְעַתָּה נִחְזֹר לְעַנְיַן רֵאשׁוֹן: בְּתוֹךְ-כֹּךְ נַעֲשֶׂה רַעַשׁ, שֶׁהַחֻכָּם הַזֶּה נֹסֵעַ וּבָא לְכָאן בְּגִדְלָה וְחֻכְמָה גְּדוֹלָה. וְרַץ הֵתָם גַּם-כֵּן לְקִרְאָתוֹ בְּשִׁמְחָה גְּדוֹלָה, וְהָיָה אוֹמֵר לְאִשְׁתּוֹ: תֵּן לִי מֵהָר הַיּוֹפֵא, אֵלֶךְ לְקִרְאָת תְּחִבֵּי יָדֵי לְרֵאוֹתוֹ. וְנִתְּנָה לוֹ הַפַּעֲלָן, וְהָיָה רַץ לְקִרְאָתוֹ. וְהַחֻכָּם הָיָה נֹסֵעַ בְּעִגְלוֹת צֹב בְּגִדְלָה.

voyageait dans un carrosse, avec prestige.

Le *Tam* vint à sa rencontre, s'enquérant de son bien-être, avec affection et joie : « Mon frère bien-aimé, comment vas-tu ? Béni soit l'Éternel qui t'a ramené, et m'accorde ainsi le privilège de te revoir ! » Or, pour le *'Hakham*, le monde entier paraissait insignifiant, à fortiori un tel individu qu'on aurait pris pour un fou. Pourtant, au nom de la grande amitié de jeunesse qui les liait, il le rapprocha et pénétra en ville en sa compagnie.

Or, les deux bourgeois – pères des deux enfants, étaient morts à la même époque, pendant que le *'Hakham* parcourait le monde, leurs demeures subsistèrent. Le *Tam* – qui était resté à son endroit, emménagea dans la maison de son père et en hérita. Le *'Hakham* de son côté, était alors à l'étranger, et personne n'était là pour prendre possession de la maison paternelle, qui tomba en ruine et disparut totalement. Il n'avait donc, à son retour, nulle part où habiter. Il alla s'installer dans une auberge, mais il souffrait là-bas, car l'endroit ne répondait pas à ses exigences.

Le *Tam* se découvrit dès lors une nouvelle occupation : il courait à tout moment de sa maison jusque chez le *'Hakham*, avec joie et affection.

וּבֹא לְקַרְאֲתוֹ הַתָּם הָזֶה וְהָיָה שׂוֹאֵל
בְּשֻׁלוֹמוֹ בְּאַהֲבָה בְּשִׂמְחָה: אָחִי
חֵבִיבִי, מָה אַתָּה עוֹשֶׂה, בְּרוּךְ
הַמָּקוֹם, שֶׁהִבִּיאֲךָ, וְאֲנִי זוֹכֵה
לְרֹאוֹתְךָ. וְהַחֲכָם הִנְ"ל, גַּם כָּל
הָעוֹלָם הָיָה בְּעֵינָיו כְּלֹא כִנּוּ"ל.
מִכָּל-שָׁכֵן אִישׁ כְּזֶה, שֶׁנִּדְמָה
לְמַשְׁנָע. אָךְ אַף-עַל-פִּי-כֵן, מַחֲמַת
אַהֲבַת נְעוּרִים הַגְּדוֹלָה שֶׁהָיָה
בֵּינֵיהֶם, הָיָה מְקַרְבוֹ, וְנָסַע עִמּוֹ
לְתוֹךְ הָעִיר.

וְהַשְּׁנַי בְּעַל־בָּתִּים הִנְ"ל, אָבִיהֶם
שָׁל אֵלוֹ הַשְּׁנַי בָּנִים, מֵתוּ בְּתוֹךְ
אוֹתוֹ הַזְּמַן, שֶׁהָיָה הַחֲכָם מְשׁוּטֵט
בְּמַדִּינוֹת, וְנִשְׁאַרוּ הַבָּתִּים שְׁלֵהֶם.
וְהָתָם, שֶׁהָיָה בְּמָקוֹמוֹ, נִכְנָס לְבֵית
אָבִיו וִירָשׁוּ. וְהַחֲכָם, שֶׁהָיָה
בְּמַדִּינוֹת, לֹא הָיָה מִי לְקַבֵּל הַבַּיִת,
וְנִעְשָׂה כְּלָה וְאִבּוֹד בֵּית הַחֲכָם וְלֹא
נִשְׁאַר מִפְּנֵו כְּלוּם, וְלֹא הָיָה לְהַחֲכָם
מָקוֹם לְכַנֵּס בּוֹ בְּבוֹאוֹ. וְנָסַע לְתוֹךְ
אֲכַסְנֵיָא אַחַת, וְהָיָה לוֹ שָׁם יְסוּרִים,
כִּי לֹא הָיְתָה הָאֲכַסְנֵיָא כְּרֻצוֹנוֹ.

וְהָתָם הִנְ"ל מֵצֵא לוֹ עֵתָה עֲבָדָא
חֲדָשָׁה, וְהָיָה רֵץ וּבֹא בְּכָל פַּעַם
מִבֵּיתוֹ לְהַחֲכָם בְּאַהֲבָה בְּשִׂמְחָה,

Cependant, il remarquait que son ami souffrait dans cette auberge. Le *Tam* proposa au *'Hakham* : « Mon frère, viens-donc t'installer dans ma maison. Tu demeureras chez moi, j'y réunirai tout ce que je possède. Ainsi, ma maison et tout le reste seront là, à ta disposition. » La proposition séduisit le *'Hakham*, qui s'installa dans la maison du *Tam* et demeura chez lui.

Cependant, le *'Hakham* subissait quantité de déboires en permanence, à cause de la réputation qu'il s'était donné, de savant génial, d'artisan de valeur et de grand médecin. Un jour, un seigneur vint lui rendre visite, et lui commanda de fabriquer une bague en or. Le *'Hakham* réalisa pour lui une bague splendide, gravant avec une rare dextérité des scènes délicieuses ainsi qu'un arbre merveilleux. Le seigneur s'en vint et ne trouva pas du tout la bague à son goût. Le *'Hakham* en fut profondément blessé, intimement convaincu que si la bague et l'arbre gravé avaient été en Espagne, ils auraient obtenu beaucoup de succès.

Une autre fois, un haut dignitaire lui amena un diamant venu de loin, ainsi qu'une autre pierre précieuse avec un dessin. Il commanda au *'Hakham* de reproduire la même scène sur le diamant. Le *'Hakham* réalisa une copie exacte du dessin; or, un détail

וְהָיָה רוֹאֶה שְׂיֵשׁ לוֹ יְסוּרִין מֵהַאֲכֻסְנִיאַ. וְאָמַר הֵתָם לְהַחֲכָם: אַחֵי, עוֹל לְבֵיתִי, וְתַעֲמֹד אֶצְלִי, וְאֲנִי אֶקְבֵץ כָּל מַה שְׂיֵשׁ לִי בְּקִמּוֹן אַחֵד, וְכָל בֵּיתִי הַכֹּל לְפָנֶיךָ בְּרִצּוֹנְךָ. וַיֵּשֶׁר בְּעֵינָי הַחֲכָם, וּנְכַנְס לְבֵיתוֹ, וְעָמַד אֶצְלוֹ,

וְהַחֲכָם הָיָה מְלֵא יְסוּרִים תָּמִיד, כִּי הֵנִיחַ שֵׁם שֶׁהוּא חָכָם מִפְּלֹג וְאֲמָן וְדַאֲקָטִיר גָּדוֹל מְאֹד. וְהָיָה בָּא שֶׁר אַחֵד, וְעָוָה לוֹ שְׂיַעֲשֶׂה לוֹ טַבַּעַת שֶׁל זָהָב. וְעָשָׂה לוֹ טַבַּעַת נִפְלְאָ מְאֹד, וְחַקַּק שָׁם צִיּוּרִים בְּדַרְכֵים נִפְלְאִים מְאֹד, וְחַקַּק שָׁם אֵילָן, שֶׁהָיָה נִפְלְאָ מְאֹד. וּבָא הַשֵּׁר, וְלֹא יָשֶׁר בְּעֵינָיו כְּלָל הַטַּבַּעַת, וְהָיָה לוֹ יְסוּרִים גָּדוֹלִים מְאֹד, כִּי הָיָה יוֹדֵעַ בְּעֵצְמוֹ, שֶׁאֵלוֹ הָיָה הַטַּבַּעַת עִם הָאֵילָן הַזֶּה בְּשִׁפְאֻנִיאַ, הָיָה חָשׁוּב וְנִפְלְאָ מְאֹד.

וְכֵן פָּעַם אַחֵד בָּא שֶׁר גָּדוֹל וְהִבִּיא אֶבֶן טוֹב יָקָר, שֶׁבָּא מִמְּרַחֲקִים, וְהִבִּיא לוֹ עוֹד אֶבֶן טוֹב עִם צִיּוֹר, וְעָוָה לוֹ שְׂיַצִּיר כְּצִיּוֹר הַזֶּה עַל הָאֶבֶן טוֹב שֶׁהִבִּיא, וְצִיר מִמֶּשׁ כְּאוֹתוֹ הַצִּיּוֹר, רַק שֶׁשָּׁנָה בְּדָבָר אַחֵד, שֶׁלֹּא

lui échappa, mais personne excepté lui-même ne pouvait le discerner. Le dignitaire vint, il reçut la pierre précieuse et le résultat lui plut. Cependant, le 'Hakham souffrait beaucoup de l'inexactitude : « Mon niveau de connaissance est si élevé, et voilà que j'ai commis une erreur ! »

Pareillement, dans le domaine de la médecine, il subissait d'amers déboires. Rendait-il visite à un malade, il lui administrait un traitement, sachant pertinemment que si le patient devait vivre, alors il serait certainement guéri par ce remède, qui était prodigieusement efficace. Or, il arrivait que le malade mourût. Et le monde disait alors qu'il était mort par sa faute, ce qui le désolait tout particulièrement. Parfois aussi, il prescrivait un remède à un malade et celui-ci guérissait. Les gens disaient alors : « C'est une coïncidence. » Son existence était remplie de contrariétés sans fin.

De même, lui fallait-il un habit, il appelait le tailleur, et s'évertuait à lui apprendre comment réaliser le vêtement selon son désir, tel qu'il le concevait. Le tailleur, ayant compris, réalisait l'habit à sa convenance, hormis pour l'un des revers qu'il avait raté et dont il ne réussissait pas la tournure. Le 'Hakham s'en désolait profondément, il savait en son for intérieur qu'ici, l'habit serait

הָיָה שׁוֹם אָדָם מִבֵּין עַל זֶה, רַק הוּא לְבָדוֹ. וּבֵּא הַשָּׂר, וְקָבַל הָאֶבֶן טוֹב וַיֵּשֶׁר בְּעֵינָיו, וְהָיָה לוֹ לְהַחֲכֵם הַזֶּה יְסוּרִים גְּדוֹלִים מִן הַשְּׂגִיָּאָה: הֲלֹא עַד הַיּוֹן מִגִּיעָה חֲכָמְתִּי, וְעַתָּה יוֹדֵמִן לִי שְׂגִיָּאָה.

וְגַם בְּעֵינָיו הִדְאִקְטִירֵי הָיָה לוֹ יְסוּרִים. בְּשִׁהְיָה בָּא לְחוֹלָה, וְהָיָה נוֹתֵן לוֹ רְפוּאָה, שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ בְּבִרְוֵר, שְׂאֵם יֵלֵךְ לוֹ לְהַחֲלִיחַ לְחַיִּים, בְּיֹדָאֵי מְחִיב בְּבִרְוֵר לְהַתְּרַפְּאוֹת מְזִיחַ, כִּי הֵיא רְפוּאָה נִפְלְאָה מְאֹד. וְאַחֲרֵי כֵן מֵת הַחוֹלָה. וְהָיוּ אוֹמְרִים הָעוֹלָם שְׂמַת עַל־יָדוֹ, וְהָיָה לוֹ יְסוּרִים גְּדוֹלִים מְזִיחַ. וְכֵן לְפַעְמִים נָתַן רְפוּאָה לְחוֹלָה וְנִתְרַפְּאָה, וְהָיוּ אוֹמְרִים הָעוֹלָם: מְקַרָּה הוּא. וְהָיָה מְלֵא יְסוּרִים תָּמִיד.

וְכֵן הָיָה צָרִיף לְמַלְבוּשׁ. וְקָרָא הַחַיֵּט, וַיִּגַּע עִמּוֹ, עַד שֶׁלְּמָדוֹ לַעֲשׂוֹת הַמַּלְבוּשׁ כְּרָצוֹנוֹ, כְּמוֹ שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ, וְכֵן הַחַיֵּט, וְעָשָׂה הַמַּלְבוּשׁ כְּרָצוֹנוֹ, רַק כְּנֶף אַחַד (שְׂקוֹרִין "לַעֲפִיל") שָׁנָה בּוֹ, וְלֹא כְּוִנּוּ יָפָה, וְהָיָה מְצַטְטֵר מְאֹד, כִּי הָיָה יוֹדֵעַ בְּעֵצְמוֹ, אֲףִי שֶׁכְּבָאֵן הוּא יָפָה, כִּי אֵינָם מְבִינִים עַל זֶה, אֲבָל אִם הָיִיתִי

considéré comme une réussite, car "personne ne s'y connaît", « mais si j'étais en Espagne – avec un tel revers, j'aurais été la risée des gens, j'aurais eu l'air d'un pitre. » Il s'affligeait ainsi, en permanence.

Or, le *Tam* se rendait, à tout moment, auprès du *'Hakham*, plein d'entrain, et il découvrait son camarade attristé et accablé. Il lui demandait : « Quelqu'un d'aussi savant et fortuné que toi, pour quelle raison serais-tu malheureux sans cesse, alors que je suis moi-même toujours joyeux ? » Le *'Hakham* considérait les paroles du *Tam* comme une plaisanterie, le prenant pour un fou.

Un jour, le *Tam* lui déclara : « Les gens qui se moquent de moi, ne sont que des sots; en se considérant comme plus intelligents que moi, ils n'en sont en fait que stupides [comme expliqué plus haut]. A fortiori, un génie comme toi. A quoi prétendrais-tu en étant plus savant que moi ? » Le *Tam* conclut à l'adresse du *'Hakham* : « Si seulement tu parvenais toi-même à mon niveau [de simplicité] ? »

Le *'Hakham* répliqua, en disant : « En venir à ton niveau, ça ne serait possible que si l'on me retirait toute forme d'intelligence, l'Eternel m'en préserve, ou encore que je tombe malade et devienne fou, à D.ieu ne

בְּשִׂפְאֵנִיא עִם הַלְעָפִיל הַזֶּה, הִייתִי לְשִׁחּוֹק וְהִייתִי נִדְמָה כְּמוֹ "יִתִּיר" (אדם שעושים ממנו ליצנות). וְכֵן הָיָה מְלֵא יִסּוּרִים תָּמִיד.

וְהָתָם הָיָה רִיץ וּבָא בְּכָל פֶּעַם אֶל הַחֲכָם בְּשִׂמְחָה, וּמֵצֵאוֹ שֶׁהוּא מֵעַר וּמְלֵא יִסּוּרִים, וְשָׂאָלוּ: הֲלֹא חָכָם וְעָשִׂיר כְּמוֹתְךָ, עַל מָה יֵשׁ לְךָ יִסּוּרִים תָּמִיד, הֲלֹא אֲנִי מְלֵא שִׂמְחָה תָּמִיד. וְהָיָה בְּעֵינַי הַחֲכָם לְשִׁחּוֹק, וְנִדְמָה בְּעֵינָיו לְמִשְׁנֵעַ.

וְאָמַר לוֹ הָתָם: הֲלֹא סֵתָם בְּנֵי-אָדָם שִׂמְתָּ לִּוְצָעִים מִמֶּנִּי הֵם שׁוֹטִים, כִּי אִם הֵמָּה חֲכָמִים מִמֶּנִּי, הֲלֹא אֲדַרְבָּה, הֵם שׁוֹטִים כְּנֹזֵכַר לְעִיל, מְכַל-שֶׁכֶן חָכָם כְּמוֹתְךָ. וְמָה תִּהְיֶה אִם אַתָּה חָכָם מִמֶּנִּי. עָנָה הָתָם וְאָמַר לְהַחֲכָם: מִי יִתֵּן, שֶׁתָּבוֹא אַתָּה עַל מַדְרֵגָה שְׁלִי.

הַשִּׁיב הַחֲכָם וְאָמַר: זֶה אִפְשָׁר לְהִיּוֹת, שֶׁאֲנִי אָבוֹא עַל שְׁלֵךְ; שִׁינְטֵל מִמֶּנִּי הַשֶּׁבֶל חֵם וְשִׁלּוּם אוֹ אֲהִיָּה חוֹלָה חֵם וְשִׁלּוּם וְאֲהִיָּה נֶעֱשֶׂה מִשְׁנֵעַ, כִּי הֲלֹא מָה אַתָּה אִישׁ

plaise, car allons ! Tu n'es toi-même qu'un fou ?! Toi, par-contre, il est impossible que tu atteignes mon niveau, en aucune façon. Jamais tu ne parviendras à être intelligent comme moi ! » Le *Tam* répondit : « Auprès de l'Eternel béni-soit-Il, tout est possible; et il se pourrait qu'en un clin d'œil, j'atteigne ton niveau. » Le *'Hakham* se railla grandement de lui.

Or, ces deux personnages étaient désignés par les gens par le sobriquet de *'Hakham* pour l'un et de *Tam* pour l'autre. Et bien qu'il existe de une quantité de personnages perspicaces [*'Hakhamim*] et de gens simples [*Tamim*], cependant ici, la singularité était flagrante : car, les deux amis venaient du même endroit, ils avaient étudié ensemble, l'un était devenu un génie d'intelligence alors que l'autre demeurait un modèle de simplicité. Et dans les registres de l'état-civil – là où on inscrit chacun par son nom usuel, ces deux-là figuraient sous le nom de *'Hakham* et de *Tam*.

Un jour, le Roi consulta les registres, il y trouva inscrits les surnoms donnés aux deux amis, à l'un *'Hakham* et à l'autre *Tam*. Il fut surpris que deux personnes soient désignées par de tels surnoms et désira les rencontrer. Il pensa : « Si je leur enjoins soudainement de se présenter devant moi, ils auront très

מְשֻׁנָּע. אֲכַל שְׂאֵתָה תָּבוֹא עַל שְׁלִי, זֶה אֵי אֲפֹשֶׁר בְּשׁוּם אַפֵּן שְׂתִהְיֶה אִתָּה חָכָם כְּמוֹנִי. הַשֵּׁיב הַתָּם: אֲעַל הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ הַכֹּל אֲפֹשֶׁר, וַיְכוּל לְהִיּוֹת כְּהֶרֶף-עֵינַי, שְׂאֵנִי אָבוֹא עַל שְׁלִי. וְשִׁחַק הַחָכָם מִמֶּנּוּ מְאֹד:

וְאֵלוּ הַשְּׁנַי בָּנִים הָיוּ נִקְרָאִים בְּפִי הָעוֹלָם זֶה בְּכַנּוּי "חָכָם" וְזֶה בְּכַנּוּי "תָּם". אַף-עַל-פִּי שֵׁישׁ כַּמָּה חֲכָמִים וְתַמִּים בְּעוֹלָם, אַף-עַל-פִּי-כֵן כָּאֵן הָיָה נֶפֶר הַדָּבָר בְּיוֹתֵר, כִּי שְׁנֵיהֶם מִמְּקוֹם אֶחָד, וְלָמְדוּ בְּיַחַד, וְזֶה נִעְשָׂה חָכָם מִפְּלֶג מְאֹד, וְזֶה הָיָה תָּם גָּדוֹל מְאֹד, וּבְהִסְקָאֶסְקִי (סֵפֶר מַרְשָׁם הַתּוֹשָׁבִים), שְׁשָׁם כּוֹתְבִין כָּל אֶחָד עִם כַּנּוּי פֶּאֶמְעֵלְיָא (הַרְגִיל) שְׁלוֹ, הָיוּ כּוֹתְבִין עַל זֶה כַּנּוּי "חָכָם" וְעַל זֶה כַּנּוּי "תָּם".

פַּעַם אַחַת בָּא הַמֶּלֶךְ עַל הַסְּקָאֶסְקִי, וּמָצָא שֶׁהָיוּ כְּתוּבִין שָׁם אֵלוּ הַשְּׁנַי בָּנִים, זֶה בְּשֵׁם חָכָם, וְזֶה בְּשֵׁם תָּם, וְהָיָה בְּעֵינָיו לְפֹלֵא, שֶׁאֵלוּ הַשְּׁנַיִם מְכַנְּיִם בְּשֵׁם "חָכָם" וְ"תָּם", וְנִתְאַוָּה הַמֶּלֶךְ לְרְאוֹתָם, וְחָשַׁב הַמֶּלֶךְ: אִם אֲשַׁלַּח אַחֲרֵיהֶם פְּתָאוּם שְׂיָבוֹאוּ לְפָנַי, יִתְפַּחְדוּ מְאֹד, וְהִחָכָם

peur. Le 'Hakham en perdra ses moyens, et le Tam risque d'être terrifié. » Le Roi décida donc d'envoyer un sage au 'Hakham et un homme simple au Tam.

Cependant, où trouver un homme simple dans une ville royale ? Généralement, dans la ville du Roi, la plupart des gens sont instruits. A priori, seul le gouverneur du trésor royal est un homme sans intelligence, car on ne souhaiterait sûrement pas confier cette fonction à un homme intelligent, de crainte qu'il n'utilise ses connaissances et son intelligence et n'en vienne à dilapider le trésor royal. C'est pourquoi on ne nomme trésorier qu'un homme simple précisément. Le Roi convoqua donc un sage ainsi que l'homme "simple" en question, et les envoya chez les deux amis, avec une lettre d'invitation pour chacun.

Le Roi leur remit également un message destiné au gouverneur de la province où les deux amis habitaient, dans lequel il ordonnait au gouverneur d'envoyer des lettres en son nom au 'Hakham et au Tam, afin qu'ils ne soient pas effrayés [de l'invitation royale]. Le gouverneur devrait les rassurer par écrit, la convocation ne revêtait pas un caractère pressant, le Roi ne leur intimait pas l'ordre formel de se présenter. Les deux amis avaient le

יִסְתַּתְמוּ טַעֲנוֹתָיו לְגַמְרִי, וְהֵתֵם
גַּם-כֵּן אֶפְשָׁר יִשְׁתַּנַּע מִחֶמֶת פֶּחֶד.
וְנִתְיָשֵׁב הַמֶּלֶךְ לְשַׁלַּח חָכָם אֶחָד אֶל
הַחֲכָם, וְתָם אֶל הַתָּם.

רק איך מוצאים בעיר מלוכה תם,
כי בעיר מלוכה על פי רב הם
חכמים, רק שהממנה על האוצרות
הוא תם דוקא, כי החכם אינם
רוצים לעשות ממנה על האוצרות,
פן על-ידי חכמתו ושכלו יוכל
לבזבז האוצרות. על-כן עושין
ממנה על האוצרות תם דוקא. וקרא
המלך לחכם אחד ולא אתו התם
הנ"ל ושלקחם להשני בנים הנ"ל,
ונתן בידם אגרות לכל אחד ואחד.

גַּם נָתַן בְּיָדָם אֲגֵרֶת לְהַגְאֵבִירָנִיר
(מושל המחוז) שֶׁל הַגְאֵבֶעֱרָנִיא
(הממשל המחוזי), שְׂאֵלוֹ הַשְּׂנִי
בָּנִים הֵם תַּחַת מְמִשְׁלָתוֹ, וְצִוָּה
בְּהַאֲגֵרֶת שֶׁהַגְאֵבִירָנִיר יִשְׁלַח לָהֶם
אֲגֵרֹת מִשְׁמוֹ לְהַחֲכָם וְהַתָּם, בְּדִי
שְׁלֵא יִתְפַּחְדוּ, וְיִכְתֹּב לָהֶם שְׂאֵין
הַדְּבָר נְחוּץ וְאֵין הַמֶּלֶךְ גּוֹזֵר דּוּקָא
שְׂיִבֹאוּ, רַק הַדְּבָר תְּלוּי בְּרִצּוֹנָם;
אִם הֵם רוֹצִים יִבֹּאוּ. רַק שֶׁהַמֶּלֶךְ
חָפֵץ לְרְאוֹתָם.

choix, le Roi souhaitait simplement les rencontrer.

Les deux émissaires – le sage et l'homme simple, voyagèrent et, parvenus devant le gouverneur, ils lui remirent la missive royale. Le gouverneur se renseigna sur ces "deux enfants". On lui fit savoir que « le 'Hakham est un savant génial et très fortuné. Quant au Tam, c'est un homme extrêmement simple, qui possède tout genre d'habits grâce à sa peau de mouton. »

Le gouverneur suggéra qu'il ne serait vraiment pas honorable de présenter au Roi le Tam vêtu d'une peau de mouton. Il lui fit confectionner des habits convenables, qui furent déposés dans le carrosse de l'émissaire du Tam. Il confia des lettres aux envoyés, qui se remirent en route. Arrivés à destination, ils donnèrent les lettres aux deux amis, le sage au 'Hakham et l'homme simple au Tam.

Le Tam, dès qu'il reçut la lettre, déclara à l'homme simple – le messenger qui la lui avait transmise : « Je ne sais pas ce qui est écrit dans cette lettre, lis-moi donc le contenu ! » L'émissaire lui répondit : « Je vais te raconter par cœur ce qui y est écrit : Le Roi souhaite que tu ailles le voir. » Le Tam demanda tout de suite : « Sans plaisanterie ? » L'émissaire lui répondit : « C'est la vérité absolue, sans nulle moquerie. »

וְנִסְעוּ אֵלָיו הַשְּׁלוּחִים, הַחֲכָם וְהַתָּם, וּבָאוּ לְהִנָּאֲבִירָנִיר וְנִתְּנוּ לוֹ הָאֲנָרָת. וְשָׂאֵל הַנִּנְאֲבִירָנִיר עַל אֵלָיו הַשְּׁנֵי בָנִים. וְאָמְרוּ לוֹ, שֶׁהַחֲכָם הוּא חָכֵם מִכָּל מַלְבֹּשֵׁי וְעֵשִׂיר גְּדוּל, וְהַתָּם הוּא תָם בְּיוֹתֵר, וַיֵּשׁ לוֹ כָּל הַמְּלָבוּשִׁים שֶׁל הַפַּעֲלִין בְּנִ"ל.

וְנִתְּיַעַץ הַנִּנְאֲבִירָנִיר, שֶׁבּוֹדָאֵי אֵין רָאוּי לְהִבִּיאוֹ לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ בְּלְבוּשׁ פַּעֲלִין, וְעָשָׂה לוֹ מְלָבוּשִׁים כְּרָאוּי, וְהִנִּיחַ בְּתוֹךְ הָעֲגָלוֹת-צָב שֶׁל הַתָּם, וְנִתְּן לָהֶם אֲנָרוֹת בְּנִ"ל. וְנִסְעוּ הַשְּׁלוּחִים וּבָאוּ לְשָׁם, וְנִתְּנוּ הָאֲנָרוֹת לָהֶם: הַחֲכָם לְהַחֲכָם, וְהַתָּם לְהַתָּם.

וְהַתָּם, תִּכְרַף שֶׁהִגִּיעַ לוֹ הָאֲנָרָת, אָמַר לְהַתָּם הַשְּׁלִיחַ שֶׁהִבִּיאוֹ: הֲלֹא אֵינִי יוֹדֵעַ מַה כָּתוּב בּוֹ, קָרָא אוֹתוֹ לְפָנָי! הַשִּׁיב לוֹ: אֲנִי אֶסְפֵּר לְךָ בְּעַל-פִּי מַה שֶּׁכָּתוּב בּוֹ, שֶׁהַמֶּלֶךְ רוֹצֵה שֶׁתְּבוֹא אֵלָיו. שָׂאֵל תִּכְרַף: רַק בְּלִי לִי־צְנוּת. הַשִּׁיב לוֹ: בּוֹדָאֵי אֲמַת, בְּלִי לִי־צְנוּת.

Aussitôt transporté de joie, le *Tam* courut annoncer à son épouse : « Ma femme, le Roi a envoyé après moi ! » Elle le questionna : « A quel propos et pour quelle raison ? » Mais il n'avait aucunement le temps de lui répondre, il se dépêcha bien vite joyeusement, et voyagea sans délai avec l'émissaire. En pénétrant dans le carrosse, il s'y assit et découvrit là-bas les habits préparés sur ordre du gouverneur, ce qui le réjouit d'autant plus.

Entre temps, des accusations furent envoyées, qui accusaient le gouverneur d'agir de manière trompeuse, le Roi le révoqua. On suggéra au Souverain qu'il serait judicieux d'accorder la charge de gouverneur à un homme simple, car celui-ci régirait la province avec honnêteté et droiture, sans faire appel à la ruse ni à la manigance. Le Roi décida donc de nommer le *Tam* aux fonctions de gouverneur.

Il envoya un ordre stipulant que le *Tam*, qu'il avait précédemment convoqué, devait être promu au poste de gouverneur et, puisqu'il allait traverser la ville du gouverneur, on l'attendrait aux portes de la ville, afin de le retenir et l'élever dès son arrivée à la dignité de gouverneur. Ainsi fut fait. On guetta donc aux portes de la ville et dès que le *Tam* passa, on le retint et on lui annonça qu'il avait été

וְנִתְּמַלְא שְׂמֵחָה תִּכְּף וְרִץ וְאָמַר לְאִשְׁתּוֹ: אִשְׁתִּי, הַמֶּלֶךְ שָׁלַח בְּשִׁבְלִי. וְשָׁאַלָה אוֹתוֹ: עַל מָה וְלָמָּה. וְלֹא הָיָה לוֹ פְּנָאִי לְהִשְׁיבָה בְּלָל, וְתִכְּף נִזְדָּרוּ בְּשִׂמְחָה, וְהִלְךְ וְנָסַע עִם הַשְּׁלִיחַ תִּכְּף, וְנִכְנָס וַיֵּשֶׁב בְּתוֹךְ הָעֲגָלוֹת־צָב, וּמָצָא שָׁם הַבְּגָדִים הַנִּלְוִי וְשָׂמַח יוֹתֵר וַיּוֹתֵר.

בְּתוֹךְ־כֶּף נִשְׁלַחוּ מְסִירוֹת עַל הַגַּאבִּירָנִיר שֶׁהוּא עוֹשֶׂה עֲוֹלוֹת, וְהַעֲבִירוּ הַמֶּלֶךְ. וְנִתְּיַעַץ הַמֶּלֶךְ שֶׁטוֹב שִׁיְהִיָּה גַּאבִּירָנִיר אִישׁ תָּם, שֶׁהֵתָם יִנְהַג הַמְּדִינָה בְּאֵמֶת וַיִּשְׂר, מִחֶמֶת שְׂאִינוּ יוֹדַע הַכְּמוֹת וְהַמְּצָאוֹת, וְנִמְלֶךְ הַמֶּלֶךְ לַעֲשׂוֹת אֶת הֵתָם הַנִּלְוִי גַּאבִּירָנִיר.

וְשָׁלַח הַמֶּלֶךְ פְּקֻדָּתוֹ, שֶׁהֵתָם הַנִּלְוִי, שֶׁשָּׁלַח אַחֲרָיו, הוּא יְהִיָּה גַּאבִּירָנִיר, וְהוּא צָרִיךְ לְנָסַע דְּרֹךְ הָעִיר שֶׁל הַגַּאבִּירָנִיא. וַיַּעֲמְדוּ עַל הַשְּׁעָרִים שֶׁל הָעִיר, וְתִכְּף בְּבוֹאוֹ יַעֲכְבוּ אוֹתוֹ וַיִּכְתִּירוּ אוֹתוֹ בְּהַתְּמָנוֹת הַזֹּאת שִׁיְהִיָּה גַּאבִּירָנִיר, וְכֵן עָשׂוּ, וַעֲמְדוּ עַל הַשְּׁעָרִים, וְתִכְּף בְּעִבְרוֹ שָׁם, עֲכְבוּ אוֹתוֹ, וְאָמְרוּ לוֹ שֶׁהוּא נִעֲשֶׂה

nommé gouverneur. Il s'enquit : « Sans aucune moquerie ? » On lui répondit : « Sans nulle plaisanterie. » Le Tam fut promu immédiatement au rang de gouverneur, avec l'autorité et les pouvoirs qui lui étaient conférés.

Et maintenant, la chance lui souriant – et "la chance rend pertinent", le Tam acquit une certaine perspicacité; cependant, il n'utilisait absolument pas son intelligence, il usait de simplicité comme autrefois, dirigeant la province avec candeur, équité et droiture. On ne décelait en lui nulle injustice. Et pour gouverner une province, nul besoin d'un grand esprit ou d'être particulièrement savant, la droiture alliée de simplicité suffisent.

Quand deux personnes se présentaient devant lui pour obtenir justice, il déclarait : « Toi, tu es innocent, et toi, tu es coupable ! » Selon sa simplicité, honnêtement, sans ruse ni manigance. Ainsi, dirigeait-il toutes ses affaires avec probité. La province toute entière l'appréciait grandement et il disposait de conseillers qui lui étaient sincèrement dévoués.

L'un d'entre eux lui conseilla par affection : « Puisque tu vas certainement être appelé à comparaître devant le Roi – n'a-t-il pas d'ailleurs déjà envoyé après toi ?

גַּאבִירָנִיר. וְשָׂאֵל וְאָמַר: רַק בְּלִי לִי צְנוּת. הִשִּׁיבוּ לוֹ: בְּוֹדָי בְּלִי שׁוּם לִי צְנוּת. וְנַעֲשֶׂה הַתָּם תַּקָּף גַּאבִירָנִיר בְּתַקָּף וְעוֹ.

וְעַתָּה, שְׁנַתְרוּמִם מְזוּלוֹ, וּמְזוֹל מַחֲבִים, וּבֵא לּוֹ קֶצֶת הַבְּנֵה, אַף-עַל-פִּי-כֵן לֹא הִשְׁתַּמֵּשׁ כָּלֵל בְּחֻכְמָתוֹ, רַק נִהַג בְּתַמִּימוּתוֹ כְּבְרָאשׁוּנָה, וְהִנְהִיג אֶת הַמְּדִינָה בְּתַמִּימוּת בְּאַמֶּת וּבִישָׁר, וְעוֹלָה לֹא נִמְצְאָה בּוֹ. וְעַל הַנְּהַגַת הַמְּדִינָה אֵין צְרִיכִין שִׁכָּל גְּדוֹל וְחֻכְמוֹת, רַק עַל-פִּי הַיִּשָּׁר בְּתַמִּימוּת.

כְּשָׁבְאוּ לְפָנָיו שְׁנַיִם לְדִין הָיָה אוֹמֵר: אַתָּה זָכָאי וְאַתָּה חַיֵּב, כְּפִי תַמִּימוּתוֹ בְּאַמֶּת, בְּלִי שׁוּם עֲרָמָה וּמְרָמָה. וְכֵן נִהַג הַכֹּל בְּאַמֶּת, וְהָיוּ אוֹהָבִים אוֹתוֹ הַמְּדִינָה מְאֹד. וְהָיוּ לוֹ יוֹעֲצִים אוֹהָבִים בְּאַמֶּת.

וּמַחֲמַת הָאֲהָבָה יַעֲזֵן לוֹ אַחַד: בְּאִשָּׁר שְׁבִוְדָי בְּהַכְרַח תְּהִיָּה קְרוּא אֶל הַמֶּלֶךְ שֶׁתְּבוֹא לְפָנָיו, כִּי הֵלֵא כְּבָר שְׁלַח אַתְרִיף, וְגַם הַדְרִף

Egalement, le protocole exige que le gouverneur se présente devant le Roi. Aussi, bien que tu sois un homme parfaitement honnête, et que personne ne trouvera de duplicité dans ta manière de diriger la province, sache toutefois que le Roi a l'habitude, dans ses propos, d'introduire des digressions, d'aborder sagesses et langues étrangères, et il serait bon et recommandable que tu puisses lui répondre. Mieux vaut donc que je t'enseigne sciences et langues étrangères. »

Le propos séduisit *Tam*, qui déclara : « Qu'est-ce que cela peut bien me faire, si j'apprends les sciences et les langues ? » Il se remémora aussitôt que son camarade – le 'Hakham, l'avait déclaré dans l'impossible de parvenir à son intelligence. « Et voilà que, désormais, il accédait déjà à son domaine de connaissance. » Pourtant et malgré cela, bien que maîtrisant les sciences, le *Tam* n'en faisait aucun usage, il gouvernait tout selon sa simplicité, comme auparavant.

Par la suite, le Roi envoya l'ordre que le *Tam* - Gouverneur vienne se présenter devant lui. Celui-ci s'exécuta. Le Roi conversa tout d'abord avec le *Tam* de l'administration du pays. Le Souverain fut extrêmement ravi de constater avec quelle droiture et

שְׁהֵנָא בִּירְנִיר מְכָרַח לְבוֹא לְפָנֵי
הַמֶּלֶךְ. וְעַל-כֵּן, אַף-עַל-פִּי שְׂאֵתָהּ
כְּשֶׁר מְאֹד, וְלֹא יִמְצֵא בְּךָ שׁוֹם
עוֹלָה בְּהִנְהַגְתְּךָ הַמְּדִינָה,
אַף-עַל-פִּי-כֵן דְּרָךְ הַמֶּלֶךְ בְּדַבְּרָיו
לְנִטּוֹת בְּדַבְּרָיו לְעַד אַחֵר לְדַבֵּר
חֻכְמוֹת וּלְשׁוֹנוֹת אֲחֵרִים, עַל-כֵּן
נָאֵה וְדַרְךְ-אֶרֶץ שְׂתוּכֵל לְהַשִּׁיבוֹ,
עַל-כֵּן טוֹב שְׂאֵלְמִדָּךְ חֻכְמוֹת
וּלְשׁוֹנוֹת.

וְנִתְקַבַּל הַדָּבָר בְּעֵינֵי הַתֵּם, וְאָמַר:
מָה אִכְפַּת לִי אִם אֶלְמַד חֻכְמוֹת
וּלְשׁוֹנוֹת. וְתַכְּף עָלָה עַל דַּעְתּוֹ,
שְׁחִיבְרוּ הַחֻכְמָם אָמַר לוֹ, שְׂאֵי אֶפְשֶׁר
בְּשׁוֹם אֶפֶן שֶׁהוּא יְבוֹא עַל שְׁלוֹ,
וְהִינֵה עֵתָה כְּבָר בָּא עַל חֻכְמָתוֹ.
וְאַף-עַל-פִּי-כֵן, אַף-עַל-פִּי שְׂכַבְר
הָיָה יוֹדֵעַ חֻכְמוֹת, לֹא הָיָה מְשִׁתְּמֵשׁ
עִם הַחֻכְמוֹת כְּלָל, רַק נִהְגַּ הַכֹּל
בְּתַמִּימוֹתוֹ כְּבָרָא שׁוֹנָה.

אַחֲר־כֵּן שָׁלַח הַמֶּלֶךְ שְׂיְבוֹא זֶה
הַתֵּם הֵנָּא בִּירְנִיר אֵלָיו, וְנָסַע אֵלָיו,
וְדַבֵּר הַמֶּלֶךְ עִם הַתֵּם בְּתַחֲלָה
מִהִנְהַגְתֵּי הַמְּדִינָה, וְהוֹטֵב בְּעֵינֵי
הַמֶּלֶךְ מְאֹד מְאֹד, כִּי רָאָה שֶׁהוּא
מִתְנַהֵג בִּישֶׁר וְאַמֶּת גְּדוֹל, כְּלִי שׁוֹם
עוֹלָה וּמְרָמָה. אַחֲר־כֵּן הִתְחִיל

honnêteté le *Tam* gouvernait, sans nulle iniquité ou fraude. Puis le Roi se mit à aborder les sciences et langues étrangères, le *Tam* lui répondit convenablement, ce qui enchantait le Monarque d'autant plus.

Il (se) dit : « Je vois que c'est un sage éminent, et pourtant, il se comporte avec une telle simplicité. » Le *Tam* plut grandement au Roi, qui le nomma chef de tous les ministres. Il lui attribua un endroit particulier, là où le *Tam* siégerait, et commanda qu'on lui érige de beaux et somptueux édifices, comme il se doit. Le Roi remit au *Tam* un écrit officiel attestant de son investiture, le *Tam* devenait Premier Ministre. Ainsi fut fait, on érigea pour lui de superbes édifices etc, à l'endroit prescrit par le Roi. Le *Tam* alla et obtint solennellement sa prestigieuse investiture.

Or le *'Hakham*, lorsqu'il avait reçu la lettre du Roi, déclara au sage qui l'avait apporté : « Attends donc, passe la nuit ici, nous allons discuter et réfléchir. » Le soir venu, le *'Hakham* prépara un festin en l'honneur de son hôte. Durant le repas, le *'Hakham* se mit à raisonner, selon son intelligence et sa philosophie, il argumenta de la sorte : « Que signifie une telle chose ? Le Roi enverrait-il ainsi après ma personne, si dérisoire ? Que suis-je, pour que le Roi m'invite ? Un Roi

הַמֶּלֶךְ לְדַבֵּר חֲכָמוֹת וְלִשְׁנוֹת,
וְהַשִּׁיבוּ הֵתָם כְּרֵאוֹי, וְהוֹטֵב בְּעֵינַי
הַמֶּלֶךְ זֹאת בְּיֹתֵר וְיֹתֵר,

וְאָמַר: אֲנִי רוֹאֶה שֶׁהוּא חָכֵם כְּזֶה,
וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן הוּא מְתַנְהֵג
בְּתַמִּימוֹת כְּזֶה, וַיֵּיטֵב בְּעֵינַי הַמֶּלֶךְ
מְאֹד מְאֹד, וּמָנָה הַמֶּלֶךְ אוֹתוֹ
שֶׁיְהִיָּה מִיְנִיסְטִיר (שֶׁר) עַל כָּל
הַמִּיְנִיסְטִירִישׁ (הַשְּׂרִים), וְצִוָּה לוֹ
מְקוֹם מִיְחָד, שֶׁשָּׁם יְהִיָּה יְשִׁיבָתוֹ,
וְצִוָּה שֶׁיִּבְנֶה לוֹ חוֹמוֹת גְּאוֹת
וּמִפְאָרוֹת כְּרֵאוֹי, וְנָתַן לוֹ כֶּתֵב עַל
הַתַּמְנוֹת הַזֹּאת, שֶׁיְהִיָּה מִיְנִיסְטִיר
כַּנִּ"ל. וְכֵן הָיָה, שֶׁבָּנוּ לוֹ בְּנֵינִים כַּנִּ"ל
בְּאוֹתוֹ הַמְּקוֹם שֶׁצִּוָּה הַמֶּלֶךְ, וְהֶלֶךְ
וְקָבַל הַגְּדֵלָה בְּתַקְרָא.

וְהַחֲכָם הַנִּ"ל, כְּשֶׁבָּא אֵלָיו הָאֲנָרַת
מֵהַמֶּלֶךְ כַּנִּ"ל, הֵשִׁיב לְהַחֲכָם
שֶׁהִבִּיאָהּ: הִמָּתֵן וְלִין פֹּה וְנִדְבַר
וְנִתְיָשֵׁב. לְעָרֵב עֲשֵׂה עֲבוּרוֹ סְעֵדָה
גְּדוֹלָה. בְּתוֹךְ סְעֵדָתוֹ נִתְחַכֵּם הַחֲכָם
בְּחֲכָמָתוֹ וּפִילוֹסוֹפִיָּא שְׁלוֹ, וְעָנָה
וְאָמַר: מַה-זֹּאת, שֶׁהַמֶּלֶךְ כְּזֶה יִשְׁלַח
אַחֲרַי עֲבוּר שְׁפַל-בְּרֵךְ כְּמוֹנִי; וְמַה
אֲנִי, שֶׁהַמֶּלֶךְ יִשְׁלַח אַחֲרַי, הֲלֹא
מֶלֶךְ כְּזֶה, שִׁישׁ לוֹ מִמְּשָׁלָה וְגִדְלָה
כְּזוֹ, וְאֲנִי שְׁפַל וְנִבְזָה בְּגִיד מֶלֶךְ

pareil – qui possède un tel pouvoir, une telle magnificence. Moi-même, si faible et négligeable comparé à ce roi grand et redoutable ? Comment l'esprit pourrait-il admettre une telle situation, qu'un tel Roi convoque un être aussi futile que moi ?

Si je prétendais que c'est pour ma sagesse, que suis-je comparé au Roi ? Le Monarque ne possède-t-il pas de sages à son service, et il est certainement lui-même un grand sage. Pour quel motif le Roi me convoquerait-il ? » La situation déconcertait le 'Hakham au plus haut point. Il déclara – c'est-à-dire que le 'Hakham, celui du début de l'histoire, le camarade du Tam, car tout cela, tous ces propos avaient pour auteur ce premier 'Hakham, camarade du Tam qui, stupéfait et grandement étonné de l'invitation du Roi, déclara toutes ces paroles et continua à l'adresse du sage-émissaire : « Convaincs-toi bien de ce que j'avance. A mon avis, il ressort de tout cela de façon limpide et certaine, que le Roi n'existe absolument pas.

Et le monde entier se laisse prendre à cette stupidité, en supposant qu'il en existe un. Constate et reconnais, comment se pourrait-il que l'humanité entière s'en remette à un seul homme, le Roi ? C'est évident, il n'y a pas de roi en ce monde. » Le sage-émissaire répliqua : « Je t'ai

גָּדוֹל וְנוֹרָא בְּזֶה, וְאִיךָ יִתְיַשֵּׁב זֹאת
בְּדַעַת, שְׂמֵלֶךְ בְּזֶה יִשְׁלַח עֲבוּר
שְׂפָל כְּמוֹנִי;

אם אמר: בְּשִׁבִיל חֻכְמָתִי, מָה אֲנִי
כְּנֶגֶד הַמֶּלֶךְ. וְכִי אֵין לְהַמְלִיךְ
חֻכְמִים. וְגַם הַמֶּלֶךְ בְּעֲצֻמוֹ בּוֹדֵאֵי
חֻכְם גָּדוֹל, וּמָה הַדְּבָר הַזֶּה שֶׁהַמֶּלֶךְ
יִשְׁלַח עֲבוּרֵי. וַיִּשְׁתּוּמֵם עַל זֶה מְאֹד
מְאֹד. עָנָה וְאָמַר זֶה הַחֻכָּם הֵינּוּ
הַחֻכָּם הָרֵאשׁוֹן, שֶׁהוּא חֵבְרוֹ שֶׁל
הַתָּם, כִּי כָּל זֶה, הַכֹּל מִדְּבָרָיו שֶׁל
אוֹתוֹ הַחֻכָּם הָרֵאשׁוֹן חֵבְרוֹ שֶׁל
הַתָּם, שְׂאֵחֵר שֶׁהִשְׁתּוּמֵם וְהַתְמִיָּה
עֲצֻמוֹ מְאֹד כְּנִ"ל עָנָה בְּעֲצֻמוֹ דְּבָרִים
אֵלוֹ, וְאָמַר לְהַחֻכָּם הַשְּׁלִיחַ: תִּדַע
מָה שְׂאֵנִי אוֹמֵר, דַּעֲתִי שֶׁבְּהִכְרַח
הַדְּבָר מוּבֵן וּמְבָרָר, שְׂאֵין מֶלֶךְ
בְּעוֹלָם כְּלָל.

וְכָל הָעוֹלָם טוֹעִים בְּשִׁטּוֹת הַזֶּה,
שֶׁסּוֹבְרִים שֵׁישׁ מֶלֶךְ. וְרֵאָה וְהִבֵּן
אִיךָ אֶפְשָׁר זֹאת, שְׂפָל בְּנֵי הָעוֹלָם
יִמְסְרוּ עֲצֻמָּן לְסִמָּךְ עַל אִישׁ אֶחָד,
שֶׁהוּא הַמֶּלֶךְ. בּוֹדֵאֵי אֵין מֶלֶךְ
בְּעוֹלָם כְּלָל. הַשִּׁיב הַחֻכָּם הַשְּׁלִיחַ
הַנִּ"ל: הֲלֹא אֲנִי הִבֵּאתִי לְךָ אֲנָרַת

pourtant remis une missive en provenance du Roi ?!»

Le premier 'Hakham l'interrogea : « As-tu reçu toi-même cette lettre des mains du Roi en personne ? » L'autre lui répondit : « Non. Simplement, quelqu'un m'a remis la lettre au nom du Roi. » Le 'Hakham rétorqua : « Reconnais donc, désormais, la probité de mes propos, car le Roi n'existe pas ! » Le 'Hakham revint à la charge et lui demanda : « Dis-moi un peu. Tu es originaire de la ville royale, tu y as grandi. Raconte-moi si tu as jamais vu le Roi ? » Le messager répondit : « Non. » Car, effectivement, les choses sont ainsi faites, le mérite d'entrevoir le Roi n'est pas donné à chacun, car celui-ci n'apparaît qu'à de rares occasions.

Le premier 'Hakham continua sur sa lancée : « Tu vois bien maintenant que mes paroles sont clairement justifiées. Assurément, il n'y a pas de roi. Même toi, tu n'as jamais vu le roi de ta vie. » Le sage-émissaire questionna : « S'il en est ainsi, qui gouverne donc le pays ? » Le premier 'Hakham répliqua : « Cela, je vais te l'exposer avec précision. Interroge-moi, car je suis expert en la matière, j'ai visité en effet pas mal de contrées. J'étais en Italie : là-bas, la règle est d'avoir soixante-dix ministres conseillers, qui sont élus et dirigent le pays pour une période déterminée.

מהמלך.

שאל אותו החכם הראשון הנ"ל: האתה בעצמך קבלת האגרת מיד המלך בעצמו מפ"ש. השיב לו: לאו. רק איש אחד נתן בידי האגרת בשם המלך. ענה ואמר: עתה ראה בעיניך, שדברי בנים, כי אין מלך כלל. חזר ושאל אותו: תאמר לי. הלא אתה מן העיר מלוכה ומגדל שם מימיה, הגידה לי: הראית מימיה את המלך. השיב לו: לאו. כי באמת בן הדבר, שלא כל אחד ואחד זוכה לראות את המלך, כי אין המלך מתראה, רק בעתים רחוקות מאד.

ענה החכם הראשון ואמר: עתה ראה גם ראה שדברי ברורים ומבררים, שבודאי אין מלך כלל, כי הלא אפלו אתה לא ראית את המלך מעולם. שוב שאל החכם השליש: אם כן מי מנהיג המדינה. השיב החכם הראשון: זאת אני אספר לך הברור, כי מפני תשאל, כי אני בקי בזה, כי הייתי משויטט במדינות, והייתי במדינת איטליא. וכך המנהג, שיש שבעים שרי יועצים, (שקורין "ראטהיירין"), והם עולים ומנהיגים המדינה זמן מיוחד, ועם זה השררות הולקין עצמן כל

Les portefeuilles ministériels leurs sont ainsi attribués, puis à d'autres citoyens, à tour de rôle. »

Ces propos se mirent à pénétrer l'esprit du sage-émissaire. Ils convinrent et conclurent finalement qu'il n'y avait absolument pas de roi. Le 'Hakham reprit, déclarant à l'autre : « Attends jusqu'au matin, je te démontrerai encore plus clairement qu'il n'y a pas de roi du tout. »

Le premier 'Hakham se leva le lendemain matin – le savant-ami du Tam, nous l'appelons désormais "premier 'Hakham", il réveilla son compagnon le sage-émissaire et lui annonça : « Suis-moi dehors, je te démontrerai clairement la chose, comment le monde entier se trompe, et qu'en réalité il n'y a pas de roi du tout, et que tous se trompent grandement. » Ils se rendirent au marché. Apercevant un soldat, ils l'attrapèrent et le questionnèrent : « Qui sers-tu ? » Le soldat répondit : « Le Roi. » Ils interrogèrent : « As-tu jamais vu le Roi ? » Le militaire : « Non. » Le 'Hakham s'écria : « Regarde, y-a-t-il plus grande idiotie ? »

Ils s'approchèrent également d'un officier et engagèrent la conversation avec lui, puis ils demandèrent : « Qui sers-tu ? » « Le Roi. » « As-tu [jamais] vu le Roi ? » « Non. » Le premier 'Hakham s'écria : « Constate

בְּנֵי הַמְּדִינָה בְּזֶה אַחֵר זֶה.

וְהִתְחִילוּ דְבָרָיו לְכַנֵּס בְּאָזְנֵי הַחֶכֶם הַשְּׁלִיחַ, עַד שֶׁהִסְכִּימוּ וּגְזְרוּ, שֶׁבּוֹדֵי אֵין מֶלֶךְ בְּעוֹלָם כָּלֵל. שׁוּב עָנָה הַחֶכֶם הָרִאשׁוֹן: הַמֵּתֵן עַד הַבֶּקֶר. אֲבִרָר לָךְ עוֹד בְּבִרּוֹר אַחֵר בִּרּוֹר, שֶׁאֵין מֶלֶךְ בְּעוֹלָם כָּלֵל.

וַיִּשְׁכַּח הַחֶכֶם הָרִאשׁוֹן בְּבִקְרַת הַחֶכֶם שֶׁהוּא חֵבְרוֹ שֶׁל הַתָּם אָנוּ קוֹרְאִים אוֹתוֹ תָּמִיד בְּשֵׁם הַחֶכֶם הָרִאשׁוֹן, וְהִקְיִן אֶת חֵבְרוֹ הַחֶכֶם הַשְּׁלִיחַ, וְאָמַר לוֹ: בּוֹא עִמִּי אֶל הַחוּץ וְאֶרְאֶךָ הַדְּבָר בְּבִרּוֹר, אֵיךְ הָעוֹלָם כָּלוּ בְּטָעוֹת, וּבְאַמֶּת אֵין מֶלֶךְ כָּלֵל, וְכֵלָם בְּטָעוֹת גְּדוֹל. וְהִלְכוּ בְּשׁוֹק, וְרָאוּ אִישׁ חֵיל אַחֵר, וְתַפְסוּ אוֹתוֹ וְשָׁאֲלוּ אוֹתוֹ: לְמִי אַתָּה עוֹבֵד. הִשִּׁיב: אֶת הַמֶּלֶךְ. שָׁאֲלוּ אוֹתוֹ: הָרִאשִׁית אֶת הַמֶּלֶךְ מִיְמֶיךָ. לָאוּ. עָנָה וְאָמַר: רֵאָה, הֵישׁ שְׂטוֹת בְּזֶה.

שׁוּב הִלְכוּ אֶל אֲדוֹן אַחֵר מִן הַחֵיל, וְנִכְנְסוּ עִמּוֹ בְּדְבָרִים, עַד שֶׁשָּׁאֲלוּהוּ: לְמִי אַתָּה עוֹבֵד. אֶת הַמֶּלֶךְ. הָרִאשִׁית אֶת הַמֶּלֶךְ. לָאוּ. עָנָה וְאָמַר: עַתָּה רֵאָה בְּעֵינַיִךְ, שֶׁהַדְּבָר מְבִרָר שֶׁכֵּלָם

désormais par toi-même, combien la chose est évidente : tous sont dans l'erreur, et il n'y a pas de roi du tout !
 » Ils convinrent ensemble de cela : le roi n'existait pas. Le premier 'Hakham reprit, ajoutant : « Viens, nous allons parcourir le monde, et je te montrerai encore à quel point les gens se fourvoient dans de grossières erreurs. »

Ils se mirent à voyager à travers le monde; en chaque endroit, ils conclurent que "tous étaient dans l'erreur". Et l'histoire du roi devint pour eux comme un dicton. Partout où ils trouvaient le monde dans l'erreur, ils prenaient la "fable du roi" pour exemple : « La chose est aussi vraie que le roi existe ! »

Ils allaient ainsi, voyageant, et dépensèrent tout ce qu'ils possédaient. Ils commencèrent à vendre l'un des chevaux, puis le second, ils les vendirent tous et durent continuer à pied. Ils exploraient constamment sur le monde, et conclurent que les gens étaient dans l'erreur. Ils devinrent pauvres, voyagèrent à pied et leur prestige disparut; ils étaient devenus insignifiants, on ne leur prêtait aucune attention, aux miséreux de leur espèce.

Il arriva qu'un jour, de chemins en méandres, ils atteignirent la ville où habitait le premier ministre - le *Tam*,

טועים, ואין מלך כלל בעולם. ונסכם ביניהם הדבר, שאין מלך כלל. ענה החכם ואמר עוד: בוא ונסע ונלך בעולם, ואראך עוד איך כל העולם כלו בטעותים גדולים.

והיו הולכים ונוסעים בעולם, ובכל מקום שבאו, מצאו את העולם בטעות. ודבר המלך הנ"ל נעשה אצלם למשל. ובכל מקום, שמצאו העולם בטעות, לקחו את המלך למשל, כמו שזה אמת, שיש מלך, כן הדבר הזה.

והיו הולכים ונוסעים עד שכלה מה שבגדם. והתחילו למכר סוס אחד, ואחר כך את השני, עד שמכרו כלם, עד שהכרו לילך רגלי. ותמיד היו חוקרים העולם, ומצאו שהעולם בטעות, ונעשו עניים הולכי רגלי ונסתלק השיבותם, ולא היו נחשבים כלל, כי לא היו משגיחים עליהם כלל, על אביונים כמותם.

ונתגלגל הדבר, והיו הולכים וסובבים, עד שבאו אל העיר, שדר

l'ami d'enfance du 'Hakham. Et là-bas, dans cette ville, demeurait un Baal Shem véritable, qui était particulièrement respecté, ayant réalisé de grands prodiges. Même parmi les nobles, il était respecté et connu.

Or, les deux "sages" pénétrèrent dans la ville, s'y promenèrent et passèrent devant la maison du Baal Shem. Ils virent là-bas quantité de chariots stationner, quarante à cinquante, chargés de malades. Le 'Hakham pensa qu'un docteur habitait là : il voulait pénétrer dans la maison, car lui-même était aussi un grand médecin, il désira entrer et faire sa connaissance. Il demanda : « Qui habite ici ? » On répondit : « Un Baal Shem. » Sa bouche s'emplit de raillerie, il déclara à son compère : « Voilà donc un prodigieux mensonge, une formidable erreur. C'est encore plus stupide que la fable du roi ! Mon ami, je te prouverai cette imposture, et te raconterai combien le monde s'égare dans une telle fourberie. »

Entre temps, ils eurent faim. Ils dénichèrent encore sur eux trois ou quatre *groschen* (pièces de monnaie), et se rendirent dans une taverne où l'on trouvait à manger même pour une somme si modique. Ils ordonnèrent qu'on leur donne à manger, on les servit. Pendant qu'ils mangeaient, ils racontaient et se

בָּהּ הַמִּינִי־סָטִיר הַנַּ"ל שֶׁהוּא הַתָּם, חִבְרוּ שָׁל הַחֲכָם הַנַּ"ל, וְשֵׁם בְּאוֹתָהּ הָעִיר, הָיָה בְּעַל־שֵׁם אֲמַתִּי, וְהָיָה חָשׁוּב מְאֹד, כִּי עָשָׂה דְבָרִים נִפְלְאִים, וְאַפְלוּ בֵּין הַשָּׂרִים הָיָה חָשׁוּב וּמְפָרָסָם.

וְאֵלּוּ הַחֲכָמִים בָּאוּ לְאוֹתָהּ הָעִיר, וְהִלְכוּ וְסָבְבוּ וּבָאוּ לְפָנַי בֵּית הַבְּעַל־שֵׁם, וָרָאוּ שֶׁהָיוּ עוֹמְדִים שָׁם כַּמָּה עֲגָלוֹת, אַרְבָּעִים וַחֲמִשִּׁים, עִם חוֹלִים. וְסָבַר הַחֲכָם, שֶׁשָּׁם דָּר דְּאֶקְטִיר, וְהָיָה רוֹצֵה לְכַנֵּס לְבֵיתוֹ, מִחֲמַת שֵׁנָם הוּא הָיָה דְּאֶקְטִיר גָּדוֹל, וְרוֹצֵה לְכַנֵּס לַעֲשׂוֹת הַכְּרוֹת עִמּוֹ. וְשָׂאֵל: מִי דָר בְּכָאן. הַשִּׁיבּוֹ: בְּעַל־שֵׁם. וַיִּמְלֵא פִּיו שְׂחֹק, וְאָמַר לְחִבְרוֹ: זֶה הוּא שֶׁקֶר וְטָעוֹת נִפְלְאָ מְאֹד. וְזֶה הוּא שְׂטוֹת יוֹתֵר מִטָּעוֹת שֶׁל הַמֶּלֶךְ. חֲבֵרִי, אֲסַפֵּר לְךָ הַשֶּׁקֶר הַזֶּה, כַּמָּה וְכַמָּה הָעוֹלָם בְּטָעוֹת בְּשֶׁקֶר בָּזָה.

בְּתוֹךְ כֶּף הָיוּ רַעֲבִים וּמָצְאוּ עֲדִין אֶצְלָם שְׁלֹשֶׁת אַרְבָּעָה "גְּדוּלִים" (סוג מטבע). וְהִלְכוּ אֶל בֵּית־הַתַּבְּשִׁיל, (שְׁקוֹרִין "גְּאָר־קַעֵד"), וְשָׁם מוֹעָצִים לֶאֱכֹל אֶפְלוּ בְּעַד שְׁלֹשָׁה אִו אַרְבָּעָה "גְּדוּלִים". וְצוּוּ לְתֵן לָהֶם מֵאֲכָל, וְנָתְנוּ לָהֶם. בְּתוֹךְ שֶׁהָיוּ אוֹכְלִים, הָיוּ

moquaient "du mensonge et de l'erreur" que représente le Baal Shem. Le propriétaire de la taverne entendit leurs propos et fut très courroucé, car le Baal Shem était particulièrement respecté là-bas. Il leur signifia : « Mangez ce qui vous reste et déguerpissez ! »

Puis, arriva là-bas le fils du Baal Shem, et eux continuaient de railler ce dernier en présence de son fils. Le patron de la taverne les gronda, car ils se moquaient du Baal Shem devant son fils, il finit par les rouer de coups et les jeta hors de chez lui. Ils en furent très irrités et voulurent assigner leur agresseur en justice. Ils décidèrent d'aller chez leur propriétaire – là où ils avaient déposé leurs bagages, pour demander son conseil, comment intenter un procès au tavernier.

Ils allèrent le voir et lui racontèrent que le patron de la taverne les avait rossé. Il les interrogea : « Et pour quelle raison ? » Ils lui répondirent qu'ils avaient parlé contre le Baal Shem. L'hotelier leur répliqua : « Bien sûr, ce n'est pas bien de frapper les gens. Cependant, vous-mêmes n'avez pas du tout agi convenablement, en raillant le Baal Shem, car ce dernier est très estimé ici. »

Ils virent qu'il n'y avait rien à en tirer, que lui aussi était dans l'erreur,

מְסַפְּרִים וּמְתַלּוֹצְצִים מִהַשְׁקָר וְטַעוֹת שֶׁל דְּבַר הַבַּעַל-שֵׁם. וּבַעַל הַ"נְּאִר-קַעֲד" שָׁמַע דְּבָרֵיהֶם וַחָרָה לוֹ מְאֹד, כִּי הַבַּעַל-שֵׁם הָיָה חָשׁוּב שָׁם מְאֹד. וַיֹּאמֶר לָהֶם: אֲכָלוּ לָכֶם מִה שֵׁישׁ לְפָנֵיכֶם וּצְאוּ מִכָּאן.

אַחֲרֵי-כֵן בָּא לְשָׁם בֶּן הַבַּעַל-שֵׁם, וְהֵם עֲדִין הָיוּ מְתַלּוֹצְצִים מִן הַבַּעַל-שֵׁם בְּפָנָיו בְּנוֹ, וְגַעַר בָּהֶם הַבַּעַל הַ"נְּאִר-קַעֲד" עַל שֵׂהֶם מְתַלּוֹצְצִים מִן הַבַּעַל-שֵׁם בְּפָנָיו בְּנוֹ, עַד שֶׁהִכָּה אוֹתָם הִכָּה וּפְצוּעַ, וְדָחַפָם מִבֵּיתוֹ, וַחָרָה לָהֶם מְאֹד, וְרָצוּ לְבַקֵּשׁ מִשְׁפָּט עַל הַמַּכָּה אוֹתָם, וְנִתְיָשְׁבוּ לַיַּלְדָּה אֶל הַבַּעַל-הַבֵּית שְׁלָהֶם, שֶׁהִנִּיחוּ שָׁם הַחֲבִילוֹת שְׁלָהֶם, לְהִתְיַעַץ עִמוֹ אִיךְ לְהַשִּׁיג מִשְׁפָּט עַל הַנ"ל.

וּבָאוּ וְסִפְּרוּ לוֹ שֶׁבַעַל הַ"נְּאִר-קַעֲד" הִכָּה אוֹתָם מְאֹד. וְשָׂאֵל לָהֶם: לָמָּה. וְסִפְּרוּ לוֹ, שֶׁדָּבְרוּ עַל הַבַּעַל-שֵׁם. הַשִּׁיב לָהֶם: בְּוַדַּי אֵינִי יוֹשֵׁר לְהַכּוֹת בְּנֵי-אָדָם, אֲבָל אַתֶּם לֹא עֲשִׂיתֶם נְכוֹנָה כָּלֵל, שֶׁדָּבַרְתֶּם עַל הַבַּעַל-שֵׁם, כִּי הַבַּעַל-שֵׁם חָשׁוּב כָּאֵן מְאֹד.

וְרָאוּ שֶׁאֵין בּוֹ מִמֶּשׁ, וְגַם הוּא

ils le quittèrent et se rendirent chez le préposé à la justice. Ce dernier était un non-juif. Ils lui racontèrent leur mésaventure, qu'on les avait frappés. Le fonctionnaire demanda : « Pour quelle raison ? » Ils répondirent qu'ils avaient médité du Baal Shem. Le préposé les roua de coups et les jeta hors de chez lui. Ils allèrent de l'un à l'autre, d'une instance à une hiérarchie supérieure, et finalement se retrouvèrent devant le premier ministre. Là-bas, devant la demeure du dignitaire, se tenaient des soldats – c'est-à-dire des sentinelles. Elles annoncèrent au ministre qu'un homme avait besoin de lui. Celui-ci ordonna qu'on l'introduise.

Le 'Hakham se présenta devant le ministre, qui le reconnut dès son entrée : c'était le 'Hakham son ami. Ce dernier, par-contre, ne le reconnut pas, étant donné l'éminence de son rang. Le ministre commença aussitôt à lui parler, il lui dit : « Reconnais-donc à quel haut rang m'a conduit ma simplicité, et jusqu'où t'a mené ton intelligence. »

Le 'Hakham répondit : « Que tu sois mon ami le Tam, de cela nous parlerons plus tard. Pour l'instant, rends-moi justice pour le fait qu'on m'ait battu. » Le Tam lui demanda : « Pour quelle raison t'a-t-on frappé ? » Le 'Hakham lui répondit : « Parce que j'ai déclaré à l'encontre du Baal

בְּטָעוֹת, וְהָלְכוּ מִמֶּנּוּ אֶל הַפְּקִיד.
וְהַפְּקִיד הָיָה עִבּוּיִם. וְסִפְרוּ לוֹ
הַמַּעֲשֵׂה שֶׁהָכּוּ אוֹתָם. שָׁאֵל: עַל מָה.
הַשִּׁיבוּ, שֶׁדָּבְרוּ עַל הַבַּעַל-שֵׁם.
וְהָכָה אוֹתָם הַפְּקִיד הַכֹּהֵן וּפְצוּעַ,
וְדָחַפָם מִבֵּיתוֹ. וְהָלְכוּ מִזֶּה לָזֶה,
מִמּוֹשֵׁל לְמּוֹשֵׁל גְבוּיָה מִמֶּנּוּ, עַד
שָׁבְאוּ לְפָנַי הַמִּינִי־סֹטֵיר הַגָּדוֹל. וְשָׁם,
לְפָנַי בֵּית הַמִּינִי־סֹטֵיר, עוֹמְדִים
אֲנָשֵׁי חֵיל, דְּהֵינּוּ "וּוּאֲכִינ", וְהוֹדִיעוּ
לְהַמִּינִי־סֹטֵיר, שֶׁאִישׁ אֶחָד צָרִיךְ
אֵלָיו, וְצוּהוּ שִׁיכָנֵם.

וּבָא אוֹתוֹ הַחֶכֶם לְפָנַי הַמִּינִי־סֹטֵיר,
וְתַכַּף בְּבוֹאוֹ הַכִּירוּ הַמִּינִי־סֹטֵיר,
שֶׁזֶהוּ הַחֶכֶם חִבְרוֹ בִּגְדוֹל, וְהַחֶכֶם לֹא
הַכִּירוֹ, מִחֲמַת שֶׁהָיָה בְּגִדְלָה כָּזוֹ.
וְתַכַּף הִתְחִיל הַמִּינִי־סֹטֵיר וְדָבַר
אֵלָיו: רְאֵה תְּמִימוֹתַי לְמָה שֶׁהֵבִיא
אוֹתִי לְגִדְלָה כָּזוֹ, וְאֵל מָה חֲכַמְתָּךְ
הֵבִיֵּאתָ אוֹתָךְ.

עָנָה הַחֶכֶם וְאָמַר: מֵאַחַר שֶׁאַתָּה
הוּא חֲבָרֵי הַתָּם, מִזֶּה נִסְפַר
אַחֲרֵי-כֵן. לָעֵת עֲתָה תֵּן לִי מִשְׁפָּט
עַל שֶׁהָכּוּ אוֹתִי. שָׁאֵלוּ: לְמָה.
הַשִּׁיבוּ: בְּשִׁבִיל שֶׁדָּבַרְתִּי עַל
הַבַּעַל-שֵׁם, שֶׁהוּא שֶׁקֶר וּמְרָמָה
גְּדוֹלָה. עָנָה הַתָּם הַמִּינִי־סֹטֵיר וְאָמַר:

Shem, qu'il s'agissait d'un mensonge et d'une grande escroquerie. » Le ministre *Tam* répliqua : « Tu persistes encore dans ta "philosophie" ? Regarde ! Tu as prétendu que tu pouvais atteindre aisément mon niveau, mais que moi je ne pourrais pas parvenir au tien. Reconnais-tu donc que je t'ai désormais rattrapé, alors que toi, tu ne m'as pas encore rejoint. Et je me rends compte qu'il te sera bien plus difficile de parvenir à ma simplicité. »

Cependant, en consideration de son passé glorieux, le *Tam* ordonna que l'on apporte au *'Hakham* des habits pour l'en vêtir, et il l'invita à partager son repas. Pendant qu'ils mangeaient, ils se mirent à bavarder. Le *'Hakham* commença à lui asséner ses concepts, selon lesquels il n'y avait pas de roi. Le ministre *Tam* le gronda : « Allons ! J'ai vu moi-même le Roi ! » Le *'Hakham* lui répondit en ricanant : « Tu sais de toi-même que c'était le Roi !? Tu le connais personnellement, ainsi que son père et son grand-père qui étaient rois !? D'où sais-tu qu'il s'agit d'un roi ? Des gens t'ont raconté qu'il s'agissait d'un roi et t'ont fourvoyé dans le mensonge. » Le *Tam* fut terriblement courroucé au sujet du Roi, que le *'Hakham* nie l'existence du Souverain.

Entre temps, quelqu'un vint et annonça : « Le diable vous convoque

עדין אתה אוהו בהכמות שלך. ראה, אתה אמרת שאתה יכול לבוא על שלי בקל, ואני לא אוכל לבוא על שלך. ראה שאני כבר באתי על שלך בני"ל, ואתה עדין לא באת על שלי; ואני רואה, שזה קשה יותר שאתה תבוא על תמימות שלי.

ואף-על-פי-כן, מחמת שהיה מכיר בו מכבד בגדלתו, צוה לתת לו בגדים להלבישו, ובקשו שיאכל עמו. בשעת אכילתם, התחילו לדבר יחד. התחיל החכם להזכיר לו דעתו הנ"ל, שאין מלך כלל. גער בו התם המיניסטר: הלא אני בעצמי ראיתי את המלך. השיב לו החכם בשחוק: אתה יודע בעצמך שזה היה המלך; אתה מכיר אותו ואת אביו ואת זקנו שהיו מלכים; מאין אתה יודע שזה מלך; אנשים הגידו לך שזה מלך ורמו אותך בשקר. וחרה להתם מאד מאד על דבר המלך, על שהוא כופר במלך.

בתוך-כך בא אחד ואמר: העזאזל

! » Le *Tam* fut terrifié, il courut et raconta à son épouse, tout effrayé, que le diable l'ait convoqué. Celle-ci lui conseilla de faire venir le Baal Shem, ce qu'il fit. Celui-ci arriva, lui remit des talismans et protections, et lui assura que, maintenant, il n'aurait pas peur du tout. Le ministre en fut grandement persuadé.

Le 'Hakham et le *Tam* s'étaient de nouveau assis à table. Le 'Hakham interrogea le *Tam* : « Qu'est-ce qui t'a effrayé à ce point ? » Il lui dit : « A cause du diable, qui nous a convoqué. » Le 'Hakham se moqua de lui : « Tu crois donc qu'il existe un diable ? » Le *Tam* répliqua : « Sinon, qui d'autre nous aurait convoqué ? » Le 'Hakham répondit : « C'est certainement mon frère qui souhaitait que l'on se rencontre. Il aura envoyé après moi de manière rusée. » Le *Tam* lui demanda : « S'il en est ainsi, comment l'émissaire a-t-il évité toutes les sentinelles ? » Il lui répondit : « Il les aura certainement soudoyé, et les gardes rusent et mentent, en déclarant qu'ils n'ont vu personne. »

Entre temps, le personnage revint et annonça que le diable demandait après eux. Cette fois-ci, le *Tam* ne fut pas effrayé; grâce aux amulettes du Baal Shem, il n'éprouva aucune peur. Il demanda au 'Hakham : « Et

(השטן) דהינו הטייוויל, שלח אחריכם. ונזדעזע התם מאד מאד, ורץ וספר לאשתו בפחד גדול באשר שהנ"ל שלח אחריו. ויעצה לו אשתו לשלח עבור הבעל-שם, ושלח אחריו. ובא הבעל-שם ונתן לו קמיעות ושמירות, ואמר לו שעתה לא יפחד כלל. והיה לו אמונה גדולה בזה.

והיו יושבים עוד החכם והתם הנ"ל, ושאל החכם אותו: על מה נפחדת כל-כך. אמר לו: בשביל הנ"ל, ששלח אחרינו. שחק ממנו: אתה מאמין שיש טייוויל. השיב לו: ואם-כן מי הוא זה, ששלח אחרינו. ענה החכם ואמר: בודאי זהו אחי שרצה שיתראה עמי, ושלח אחרי במרמה זו. שאל אותו התם: אם-כן איך עבר על כל הווארטיש (השומרים). השיבו: בודאי שחד אותם, והם אומרים במרמה ושקר, שלא ראו אותו כלל.

בתוך כך חזר ובא אחד ואמר כנ"ל, שהטייוויל שלח אחריהם. והתם לא נזדעזע עתה, ולא היה לו שום פחד כלל מחמת השמירה של הבעל-שם כנ"ל. ענה ואמר

maintenant, qu'en dis-tu ? » Le 'Hakham déclara : « Je vais t'expliquer : j'ai un frère qui est très irrité contre moi, c'est lui qui aura manigancé tout cela pour m'effrayer.

»

Le 'Hakham se leva et interrogea celui qui était venu les chercher : « A quoi ressemble celui qui nous a convoqué ? Quelle est la forme de son visage, et l'apparence de ses cheveux etc ? » ainsi de suite. Le messenger lui répondit : « Comme ceci et comme cela. » Le 'Hakham s'exclama : « Tu vois, c'est tout le portrait de mon frère ! » Le Tam lui demanda : « Iras-tu avec eux ? » Il répondit : « Oui, donne-moi simplement quelques soldats, afin que je ne sois pas importuné. »

Le Tam lui fournit une escorte, et les deux "sages" allèrent donc avec celui qui était venu les chercher. Puis les soldats revinrent et le ministre Tam les interrogea : « Où sont donc passés les "sages" ? » Ils répondirent qu'ils ignoraient totalement comment ils avaient disparu.

Car, le diable s'était emparé des deux "sages", et les avait entraîné dans la fange et la boue. Là-bas, le satan siégeait sur un trône émergeant du borbier, là où les deux "sages" avaient été précipités. Or, la boue y était épaisse et gluante comme de la colle, au point qu'on ne pouvait s'y

להחכם: עָתָה מָה אַתָּה אוֹמֵר. אָמַר: אוֹדִיעַ לְךָ, שֵׁישׁ לִי אֶחָא שֶׁהוּא עִמִּי בְּכַעַס, וְעָשָׂה מְרָמָה זֹו כְּדִי לְהַפְחִיד אוֹתִי.

וְעָמַד וְשָׁאַל לְאוֹתוֹ שְׂבָא בְּשִׁבְלָם: וּמָה הוּא דְמוּתוֹ שֶׁל זֶה שֶׁשָּׁלַח אַחֲרֵינוּ. אֵיזָה פָּנִים יֵשׁ לוֹ וְאֵיזָה מְרָאָה יֵשׁ לְשַׁעֲרוֹת שָׁלוֹ וְכוּ'. וּכְיוֹצֵא. הֵשִׁיב לוֹ: כָּךְ וְכָךְ. עָנָה הַחֲכָם וְאָמַר: רְאֵה, זֶה הוּא מְרָאָה אַחֵי הַנְּ"ל. אָמַר לוֹ הַתָּם: הַתִּלְדָּ עִמָּם. הֵשִׁיב: הֵן. רַק שֶׁתִּתֵּן עִמִּי אֵיזָה אַנְשֵׁי חֵיל שִׁיְהִיו "זְלֹאנָא" (שׁוֹמְרִים מְלוּוִים) כְּדִי שְׁלֹא יַעֲצֵרוּ אוֹתִי.

וְנָתַן לוֹ זְלֹאנָא, וְהִלְכוּ הַשְּׁנַי תְּחָכְמִים הַנְּ"ל עִם אוֹתוֹ הָאִישׁ שְׂבָא בְּשִׁבְלָם, וְחִזְרוּ הַחֵיל. וְשָׁאַל אוֹתָם הַתָּם הַמִּינִיסְטִיר: הֵיכֵן הֵם הַחֲכָמִים הַנְּ"ל. הֵשִׁיבוּ שְׂאִינָם יוֹדְעִים כָּלֵל אֵיךְ נֶעְלְמוּ.

וְהַנְּ"ל הֵינּוּ הַטִּיּוּוִיל, הַטָּף אוֹתָם, אֶת הַחֲכָמִים הָאֵלוֹ הַנְּ"ל, וְהִבִּיא אוֹתָם אֶל רֶפֶשׁ וְטִיט, וְשָׁם הָיָה יוֹשֵׁב הַטִּיּוּוִיל עַל כֶּסֶף בְּתוֹךְ הַרֶפֶשׁ, וְהִשְׁלִיכוּ אֶת הַחֲכָמִים הַנְּ"ל בְּתוֹךְ הַרֶפֶשׁ. וְהַרֶפֶשׁ הָיָה עָב וְדָבוּק בְּמוֹ דְּבַק מִמָּשׁ, (שְׁקוּרִין "קְלִי")

mouvoir. Les deux "sages" crièrent à ceux qui les tourmentaient, c'est-à-dire au diable et à ses démons : « Méchants ! Pour quelle raison nous faites-vous souffrir, le diable existe-t-il donc ? Vous n'êtes que des mécréants qui nous torturez pour rien ! » Car les "sages" ne croyaient toujours pas à l'existence du diable, ils prétendaient qu'il s'agissait de méchants qui les suppliciaient sans raison.

Les deux "sages" gisaient donc dans l'épaisseur de la fange et méditaient sur leur état : « Ce ne sont que des individus malfaisants avec lesquels nous avons dû nous chamailler autrefois, et qui maintenant nous tourmentent cruellement. » Ils restèrent là-bas, des années durant, à endurer de terribles supplices.

Une fois, le ministre *Tam* passa devant la maison du Baal Shem, et se souvint de son ami, le 'Hakham. Il pénétra chez le Baal Shem, s'inclina respectueusement devant lui, comme le veut l'usage, et lui demanda s'il serait possible qu'il lui montre le 'Hakham, et s'il pourrait le sortir de là-bas. Il dit au Baal Shem : « Vous souvenez-vous du 'Hakham, le diable l'avait convoqué puis fait enlever ? Depuis ce jour, je ne l'ai pas revu. » Le Baal Shem lui répondit : « Oui. » Alors, le *Tam* pria le Baal Shem de lui faire voir l'endroit du 'Hakham et

ולא היו יכולים לזוז עֲצָמָן כָּלֵל בְּתוֹךְ הָרָפֶשׁ, וְצָעְקוּ אֵלֹהֵי הַחֲכָמִים לְאֵלֹהֵי שָׁהִיוּ מִיִּסְרִים אוֹתָם, דִּהְיִינוּ הַטִּיּוּוִיל וְאֲנָשָׁיו: רָשָׁעִים! עַל מָה אַתֶּם מִיִּסְרִים אוֹתֵנוּ, וְכִי יֵשׁ טִיּוּוִיל בְּעוֹלָם? אַתֶּם רָשָׁעִים מִיִּסְרִים אוֹתֵנוּ בְּחַנּוּם. כִּי אֵלֹהֵי הַחֲכָמִים הִנְנִי לְעֵדִין לֹא הֶאֱמִינוּ שְׂיֵשׁ טִיּוּוִיל, רַק אָמְרוּ שְׂאֲנָשִׁים רָשָׁעִים מִיִּסְרִים אוֹתָם בְּחַנּוּם.

וְהָיוּ מִנְּחִים אֵלֹהֵי הַשָּׁנִי חֲכָמִים בְּתוֹךְ עֲבֵי הָרָפֶשׁ, וְהָיוּ חוֹקְרִים מַה זֹאת. אֵינִי זֹאת רַק שְׂאֲנָשִׁים פּוֹחֲזִים, שְׁהִינּוּ מִתְקוֹשְׁטִים עִמָּהֶם אִיזָה פַעַם, וְעַתָּה הֵם מִיִּסְרִים אוֹתֵנוּ כָּל־כָּף. וְהָיוּ מִתִּיִּסְרִים שָׁם בְּעֵנּוּיִם גְּדוֹלִים כַּמָּה שָׁנִים.

פַּעַם אַחַת עָבַר הַתָּם הַמִּינִיִּסְטִיר הִנְנִי לְפָנָי בֵּית הַבַּעַל־שֵׁם, וְנִזְכַּר בְּחִבְרוֹ הַחֲכָם. וְנִכְנַס אֶל הַבַּעַל־שֵׁם, וְהִטָּה עֲצָמוֹ אֵלָיו בְּדַרְךְ הַשָּׂרִים, וְשָׂאֵל אוֹתוֹ אִם אֶפְשָׁר שְׂיִרְאָה אוֹתוֹ הִינּוּ אֶת הַחֲכָם הִנְנִי, וְאִם יוּכַל לְהוֹצִיאוֹ מִשָּׁם. וְאָמַר אֶל הַבַּעַל־שֵׁם: הַאֲתֶם זוֹכְרִים אֶת הַחֲכָם שְׁשָׁלַח הַטִּיּוּוִיל וְנִשְׂאוֹ, וּמֵאוֹתוֹ הַיּוֹם לֹא רָאִיתִיו. הֲשִׁיבוּ: הֵן.

וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שְׂיִרְאָה לוֹ מְקוֹמוֹ

de l'en faire sortir. Le Baal Shem lui répondit : « Assurément, je peux te montrer là où il se trouve et le délivrer. Cependant, seuls toi et moi nous y rendrons. » Ils partirent ensemble. Le Baal Shem fit ce qu'il savait faire et ils parvinrent là-bas. Le *Tam* vit les deux sages gisant dans l'épaisseur de la boue et de la fange.

Lorsque le *'Hakham* aperçut le ministre, il lui cria : « Mon frère, regarde ! Ils me battent et me tourmentent à ce point, ces mécréants, sans raison. » Le ministre le gronda : « Tu persistes donc dans ta philosophie, à ne croire en rien ? Selon tes dires, ceux-là ne sont que des hommes; maintenant, regarde ! Voici le Baal Shem dont tu niais le pouvoir. C'est justement lui qui peut vous délivrer, c'est lui qui vous montrera la vérité. »

Le ministre *Tam* supplia le Baal Shem de les tirer de là-bas, de leur montrer qu'il s'agissait bien du diable et que les créatures n'étaient pas des êtres humains. Le Baal Shem fit ce qu'il fit, et ils se retrouvèrent debout sur la terre ferme. La fange avait totalement disparu, les démons étaient devenus poussière. Alors, le *'Hakham* constata [la vérité] et fut contraint malgré lui de tout admettre, qu'il y avait un Roi etc.

וּוּצִיאוּ מִשָּׁם. וְאָמַר לוֹ הַבְּעַל-שֵׁם:
בְּיָדַי אֲנִי יָכוֹל לְהִרְאוֹת לְךָ מְקוֹמוֹ
וּלְהוֹצִיאוֹ, רַק שְׂלֵא יִלְכוּ בִּי-אִם אֲנִי
וְאַתָּה. וְהִלְכוּ יַחַד. וַעֲשֵׂה הַבְּעַל-שֵׁם
מָה שְׂיִדְעַ, וּבָאוּ לְשָׁם, וּרְאָה שֶׁהֵם
מִנְּחִים בְּעֵבֵי טִיט וְרֶפֶשׁ.

וּכְשֶׁרָאָה הַחֲכָם אֶת הַמִּינִיסְטִיר,
צָעַק אֵלָיו: אָחִי, רְאֵה, שֶׁהֵם מְכִים
וּמַעֲנִים אוֹתִי כָּל-כֶּף הַרְשָׁעִים הַלְלוּ
בְּחַנּוּם. גָּעַר בּוֹ הַמִּינִיסְטִיר: עֲדִין
אַתָּה אוֹחֵז בְּחַכְמוֹת שְׂלֶךְ, וְאִין
אַתָּה מֵאַמִּין בְּשׁוֹם דָּבָר, וְלִדְבָרֶיךָ
אֵלּוּ הֵם אֲנָשִׁים; עַתָּה רְאֵה, הֲלֹא זֶה
הוּא הַבְּעַל-שֵׁם, שֶׁהֵייתָ כּוֹפֵר בּוֹ,
וְהוּא דִיּוֹקָא יָכוֹל לְהוֹצִיאָכֶם וְהוּא
יִרְאֶה לָּכֶם הָאֱמֶת.

וּבִקֵּשׁ הִתָּם הַמִּינִיסְטִיר הַנִּלְמַד מִן
הַבְּעַל-שֵׁם שִׂיּוּצִיאוּם וְיִרְאֶה לָהֶם
שֶׁזֶהוּ טִייוּוִיל, וְאִינָם אֲנָשִׁים, וַעֲשֵׂה
הַבְּעַל-שֵׁם מָה שְׂעֲשֵׂה, וְנִשְׁאַרוּ
עוֹמְדִים עַל הַיִּבְשָׁה, וְלֹא הָיָה שָׁם
רֶפֶשׁ כְּלָל. וְאֵלּוּ הַמִּזִּיקִים הַנִּלְמַדִּים
נִעֲשׂוּ עִפְרָא בְּעֵלְמָא. אִזּוֹ רְאָה הַחֲכָם
הַנִּלְמַד וְהִכְרִיחַ בְּעַל-כִּרְחוֹ לְהוֹדוֹת עַל
הַכֹּל שִׂישׁ מְלֶךְ וְכוּ':

En illustration de cette histoire, le Rebbe enseigna la Torah 19 du Likoutey Moharane II, qui parle des sciences et de la simplicité, car le principe de perfection réside dans la simplicité et l'innocence. Amalek – qui était un savant philosophe, tomba dans l'hérésie etc, se reporter au verset (*Proverbs 24,16*): "le Juste tombe sept fois et se relève". Les lettres finales de chaque mot en hébreu forment le mot Amalek, car les chutes spirituelles proviennent essentiellement de l'étude des sciences et des philosophies etc.

Agag également – descendant de Amalek, bien qu'il vît sa défaite, au moment où Chmouël le Prophète rejoignait le roi Châoul et s'apprêtait à le décapiter, refusa d'y croire. Comme il est dit (*Chmouël I – 15, 32*) : "Agag s'avança vers lui d'un air joyeux...", et le Targoum Yonathan de traduire "méfounaka", car il refusait encore de croire à sa défaite, jusqu'à qu'il constate que sa fin était imminente, alors (*Chmouël I – 15, 32*) : "... en vérité, l'amertume de la mort a disparu." , car jusque là, il n'y croyait pas.

Médite attentivement ce récit, tu y discerneras de prodigieuses merveilles.

" Et si une prière est mal formulée, elle est [comme] un soulier à trois extrémités ! " , comprends-le bien.

על זה הפעשה נאמרה התורה
המדברת מחכמות ותמימות
(לקוטי מוהר"ן ב' - סימן י"ט),
שעקר השלמות הוא רק תמימות
ופשיטות וענין עמלק שהיה חכם
וכפר בעקר וכו' עין שם על פסוק
(משלי כ"ד) שבע יפל צדיק וקם
סופי-תבות עמלק. כי עקר כל
הנפילות הם על-ידי חכמות וכו'
עין שם.

גם אגג מזרע עמלק אף-על-פי
שראה מפלתו בשעה שבא שמואל
אצל שאול להרגו, עדין לא היה
מאמין. כמו שנאמר (שמואל א'
ט"ו): וילך אגג מעדנות, ותרגם
יונתן מפנקא, כי עדין לא האמין
במפלתו, עד שראה בעיניו סוף
מפלתו, אז: ויאמר אכן סר מר
המות, כי עד עתה לא האמין.

שים עיניך על הפעשה ותבין פלאי
פלאות.

ואם התפלה אינה כראוי, הוא
מנעל בשלש קצוות, והבן. ועין עוד

Reporte-toi également à la fin de l'ouvrage, aux commentaires du Rav (de Tchérine), tu y découvriras de remarquables interprétations.

בְּסוֹף הַסֵּפֶר בְּפִרוּשׁ הָרַב וְתִרְאֶה
דְּרוּשִׁים נְפִלְאִים:

רמזי מעשיות

סיפור נפלא ונורא ומבואר בו גודל מעלת דרכי התמימות ואיך שהתם אפילו בעת דוחקו ושפלותו היה מלא שמחה וחדוה תמיד והיה מסתפק במה שהיה לו ולא היה חסר לו כלום לעולם ולבסוף זכה על ידי תמימותו וצדקתו לעלות במעלות גדולות ורמות מאד עד שעשאו המלך מיניסטער על כל מיניסטאריין, וגם נעשה חכם גדול ומחוכם מאד ואעפ"כ גם אז לא עזב דרכי התמימות שלו אבל אצל החכם היה כל זה בהיפוך כי תמיד היה מלא כעס ומכאובות ואפילו בעת מעלתו וגדולתו ומכש"כ לבסוף שנעשה עני ואביון ושפל ונבזה מאד ואף על פי כן לא עזב גם אז דרכי החכמות שלו וכפר בכל ר"ל עד שבא על ידי זה לעינויים קשים ומרים כמה וכמה שנים ר"ל וסוף תקותו ותיקונו היה רק על ידי התם כמבואר הכל בפנים היטב ועוד יש בזה דברים רבים נחוצים ונצרכים לעבודת ה' ולחיות בהם חיי עולם כמובן ומבואר לכל המעיין בפנים לבד מהנסתרות הגדולים שיש בסיפור זה כמובן גם כן בסוף המעשה בהרמזים שמרמז שסוד זה נוגע לענין מלחמת והכנעת קליפת עמלק ואגג וכו' אשר הזהירה התורה הקדושה ע"ז הרבה ואמרה זכור את אשר עשה לך עמלק וכו' לא תשכח ונאמר מלחמה לה' בעמלק מדור דור ואמרו רבותינו ז"ל עד דורו של משיח וכן אמרו רבותינו ז"ל אין השם שלם ואין הכסא שלם (בחינת השם של הצדיק שהוא בחינת הבעל שם ששמו ית' כלול בשמו כמבואר במ"א ובחינת כסא מלכות) עד שימחה זכר עמלק והכל נוגע לסוד הענינים המבוארים ומרומזים בסיפור זה כי כל עיקר תיקון העולם תלוי בזה שיתבטלו מן העולם כל דרכי החכמות הרעות (שממררין את חיי האדם מאד והוא תמיד מלא חסרונות וכל ימיו הוא מלא כעס וכמאובות ר"ל ולא עוד אלא שמהם נמשכין גם כן כל מיני כפירות ואפיקורסת ר"ל) ויזכו כל באי עולם לאמונה שלימה בהשם יתברך ובצדיקיו הק' ובכל הדבריהם הק' הנאמרים באמת ובתמימות גדול ובחכמה נפלאה ונוראה מאד ולילך בדרכי התמימות באמת אשר באמת זה עיקר החכמה אמיתית ויכולין לזכות על ידי זה לכל טוב ולעלות על ידי זה במעלות רמות ונשגבות מאד ברוחניות וגשמיות כמובן בסיפור זה ועוד במקומות רבים מדבריו ז"ל:

עוד מובן מסיפור זה כמה צריכן להרחיק עצמו מהחכמים להרע הנ"ל בפרט מלשמוע דבריהם הרעים וכפירותיהם ר"ל כי על ידי שהתם ישב עם החכם במסכה אחת והחכם הוכיח לו דעתו שאין מלך כלל אף על פי שהתם המיניסטער גער בו וכו' וחרה לו מאד על דבר זה אף על פי כן גרם לו איזה פגם עד שנתפחד מאד על ידי שהטייזיל (שהוא מהקליפות) שלח גם אחריו (כי רק על ידי זה שישב עם החכם להרע ושמע דברי כפירותיו על כן היה לו אחיזה גם בו) והבעל שם הוצרך ליתן לו קמיעות ושמירות וכו' כמבואר שם וכן מובן מסיפור זה גם כן ההיפוך גודל מעלת יקרת ההתחברות והאהבה עם הכשרים והתמימים כי על ידי שהחכם למד בימי נעוריו עם התם בחדר אחד והיו אוהבים זה את זה מאד עד שגם אחר כך כשבא החכם לעיר מולדתו בעגלות צב בגדולה ועשירות ובא לקראתו התם ושאל בשלומו באהבה ובשמחה וכו' אז מחמת אהבת נעורים שהיה ביניהם היה החכם מקרבו ונכנס עמו לתוך העיר והתם הכניסו אחר כך לביתו והיה לו כ"פ פתחון פה לפניו והוכיחו על שהוא מלא יסורים תמיד, עד שאמר לו בפה מלא מי יתן שתבוא אתה על מדריגה שלי וכו' כמבואר בפנים על ידי זה נתגלגל אחר כך עד שסוף כל סוף השתדל התם המיניסטער אצל הצדיק הבעל שם עד שהוציא את החכם מהרפש וטיט שהיה נטבע בו זה כמה ובירר לו האמת לעיניו עד שהוכרח החכם גם כן להודות על האמת והכל נתגלגל על ידי האהבה הגדולה שהיה לו עם התם בימי נעוריו כנ"ל:

והנה מבואר בפנים שכשעלה התם לגדולה ונעשה גוברנר וייעצו אותו אוהביו ללמוד גם חכמות ולשונות ונתקבל הדבר בעיני התם וכו' מזה מובן קצת מה שהיו כמה צדיקים גדולים שהיו בקיאים גם בחכמות ולשונות והיו להם לרקחות ולטבחות וזה כי מתחלה עבדו את ה' שנים רבות באמת ובתמימות ופשיטות גדול ומופלג מאד ומסרו נפשם ממש על עבודת השם יתברך מקטן ועד גדול וקיימו בעצמם רבבות פעמים מקרא שכתוב באהבתה תשנה תמיד כמו שדרוז"ל והקדימו יראתם לחכמתם אפילו לחכמת התורה הק', כי לא המדרש עיקר אלא המעשה והרבו במצוות ומעשים טובים בלי שיעור ואחר שנשתרשו מאד בדרכי התמימות והאמונה הק' אז הוכרחו לטבת העולם לפעמים לכנוס גם בלימוד החכמות ומחמת גודל צדקתם וזכות וצחות נפשם וגופם על כן לא היו צריכין לבלות זמן על לימוד זה רק בזמן מועט מאד נעשו בקיאים בכל החכמות אך גם אחר כך לא עזבו והניחו חס ושלום דרכי תמימותם ופשיטותם ואמונתם הק' ועל כן לא היו יכולים החכמות האלו לפגום בהם כלל רק אדרבה וכו', אבל אלו שלא הורגלנו ונשתרשו עדיין היטיב כראוי, בדרכי התמימות והאמונה הק' בשלימות, ונכנסים באלו החכמות בוודאי מזיק להם מאד עד שקשה להם אחר כך מאד מאד לשוב ולאחוז בדרכי התמימות הק', כי ע"ז נאמר חס ושלום כל באיה לא ישובון ולא ישיגו ארחות חיים שהם אלו הדרכים של תמימות ואמונה הק' שהם עיקר הארחות חיים כ"ש וצדיק באמונתו יחיה וזהו שאמר התם להחכם ראה שאני כבר באתי על שלך ואתה עדיין לא באת על שלי ואני רואה שזה קשה יותר שאתה תבוא על התמימות שלי היינו

כנ"ל ועיין בליקוטי תנינא סי' י"ט בענין שעיקר התכלית והשלימות הוא רק לעבוד ה' בתמימות גמור וכו' שייך גם כן לסיפור זה כמבואר בפנים ושם מובן ומבואר כל ענין הנ"ל ביותר:

לקוטי עצות – מהדורא בתרא תמימות אות ד'

עיקר כל הנפילות הם על ידי חכמות כי כשהאדם הולך אחר חכמתו יוכל לבא לידי רעות גדולות כי החכמה מתעה אותו מחכמה לחכמה ומחכמה לחכמה עד שנלכד ונתעה בחכמת עצמו עד שנעשה כמשוגע ממש ר"ל, ויוכל לבא על ידי זה לכפירות גמורות ר"ל לכפור במלך ושריו היינו לכפור במלכו של עולם ובכל הצדיקי אמת וכל העולם נעשה אצלו כלא ומתלוצץ מכל העולם כאלו כל העולם בטעות חס ושלוש ונעשה על ידי זה ירוד ושפל ובזוי מאד ברוחניות ובגשמיות מלבד מה שהוא תמיד מלא יסורים וחסרונות רבים מאד, וכל מה שמתנהג עמו הכל כנגד רצונו והוא מלא כעס ומכאובים תמיד גם בשעת הצלחתו הגדולה ומכש"כ אחר כך כשיורד ממעלתו ובאים עליו עונשים קשים ומרים ר"ל שלא כדרך הטבע כלל והוא עדיין עומד במרדו ותועה בחכמתו ומכניס הכל בתוך דרך הטבע, אף על פי שהכל מבינים אז על דבריו שהם דברי משוגע ממש ושמוכן בפנים אף על פי כן רשעת חכמתו הטעתו כל כך עד שהוא חזק בדעתו הרעה גם אז, ועל ידי זה ממילא גם אלו היסורים והעונשים בעצמם מענים ומסגפים אותו ומעגמים נפשו ביותר כי מאחר שאין לו אמונה ותולה הכל בדרך הטבע א"כ אין לו במה להתנחם כלל על צערו ויסוריו הקשים ר"ל, אבל מי שזוכה לילך בדרכי התמימות באמת הוא חי חיים אמיתיים חיים טובים באמת ואיך שמתנהג עמו הכל טוב וישר לפניו והוא מלא שמחה תמיד ואפילו אם אין לו רק לחם צר ומים לחץ הוא מתענג מזה מאד ומרגיש בהלחם ומים באמת כל הטעמים של כל המאכלים ומשקאות שבעולם וכן בענין המלבושים אפילו אם אין לו רק איזה מלבוש פחות מאד הוא מתענג ממנו מאד כאלו היה לו כל המלבושים טובים שבעולם ואינו חסר לו לעולם שום דבר ואינו מתקנא בשום אדם רק הוא שמח בחלקו באמת ברוחניות ובגשמיות, ואינו מסתכל על מעשה חבירו כלל, ואינו מתפעל גם מהליצנות של ליצני הדור, ואפילו כשהם מתלוצצים ממנו הוא משיב להם בתמימות ובאמת, ומדבר עם כל אדם בתמימות גדול בלי שום ערמימות כלל ועל ידי זה בעצמו יוכל לזכות אחר כך לעלות למעלה עליונה מאד ברוחניות ובגשמיות ולהיות מושל ושופט צדק גם יוכל לזכות אחר כך להיות חכם מהוכם בכל החכמות במעלה עליונה מאד ברו"ג, אך גם אז אינו עוזב דרכי התמימות שלו, ועל ידי זה הוא חשוב יותר אצל המלך מלכו של עולם עד שהוא מעלהו למעלה עליונה עוד ביותר (עיין ליקוטי תנינא

סי' ה' במאמר תקעו אמונה מה שזוכין על ידי תמימות) וסוף כל סוף תכלית התיקון האחרון של אלו החכמים שנתעו אחר חכמתם אחר שיעבור עליהם עונשים ויסורים קשים מאד מאד ר"ל בעוה"ז ובעוה"ב, ואחרית תיקונם יהיה רק על ידי אלו הצדיקים והכשרים התמימי דרך שזכו לילך באמת כל ימי חייהם רק בדרכי התמימות והפשיטות כראוי באמת:

תמימות אות ה'

התם נכנס לבית אביו וירשו נראה לרמז כי בית אביו הוא האמונה הק' שהוא נחלת אבות (עיין סי' צ"ד בליקו"א במאמר זכר הסדו) ועל כן היה לו מנוחה ודירה בנחלת אבותיו, כי במקום שלא היה יכול להשיג בשכלו היה קבוע בנחלת אבותיו שהיא האמונה הק' אבל החכם נעשה בית אביו כלה ואבד, כי הוא הולך רק אחר שכלו ואינו רוצה לסמוך על אמונה, ועל כן הוא מטולטל ומטורף ואין לו בית מנוחה, מאחר שאין לו יסוד האמונה שהוא יסוד החזק לסמוך עליו ולנוח בו:

תמימות אות ו'

בנקל יותר שהתם יבא למעלת החכם גם כן היינו שיהיה חכם מחוכם בכל החכמות יותר מהחכם כמו שראינו כמה וכמה תמימים וצדיקים נוראים שהיו חכמים מחוכמים בכל השבע חכמות בתכלית השלימות, ולא עוד אלא שזכו להשגה עליונה מבחינת חכמה עילאה שהוא למעלה מכל החכמות אבל מי שהולך אחר שכלו ונתעה אחר חכמות חיצוניות והפילוספיה קשה לו מאד לחזור לדרכי התמימות והאמונה הק' בשלימות וכנ"ל:

תמימות אות ז'

החכם אינו רוצה המלך לעשותו ממונה על האוצרות פן על ידי חכמתו ושכלו יוכל לבזבז אוצר המלך, על כן עושה המלך (מלכו של עולם) ממונה על האוצרות איש תם דייקא (עיין במאמר תקעו אמונה ליקו"ת סי' ה'):

תמימות אות ח'

החכם התגאה בחכמתו ועשירותו וגדולתו כל כך עד שכל העולם היה בעיניו כלא והיה לו יסורים גדולים בדרך, כי מחמת חכמתו לא היה לו עם מי לדבר וכמב"פ,

ולבסוף אחר כך כששלה המלך אחריו התחכם החכם בחכמתו מה זה שהמלך כזה ישלה אחר שפל ונבזה כמוני וכו', עד שבא מתוך כך לידי כפירה גמורה שכפר לגמרי בהמלך והוכיח שכל ההנהג' על ידי שבעים שרי המדינה, ובתחלה היה כל הוכחותיו כי מי ראה את המלך וכו', ולבסוף כשאמר לו התם המיניסטער הלא אני בעצמי ראיתי את המלך הכחיש אותו גם כן ואמר לו מנין אתה יודע שזה מלך וכו' ראה והבן עמקת רשעת האפיקורסת שלו ובפרט בהבעש"ט שהוא בחינת הצדיק האמת כפר ביותר כמבואר שם וכל זה מחמת שטות חכמתו הרעה והמשובשת ההופכת ארחות יושר מהיפוך אל היפוך מן האמת לגמרי ממש כי דרכי השכל דקדושה שהם בחינת תמימות הם בהיפוך מכל זה כי צריכין להאמין באמת בהחכמים והצדיקים אמיתיים וכל שכן במלכו של עולם בעצמו ובאמת אמונת חכמים ואמונת השם יתברך הכל אחד כמבואר במ"א ושניהם תלויים זה בזה וגם צריכין להאמין שאף על פי שהשם יתברך גדול מאד למעלה מכל הרוחניות ומרום על כל ברכה ותהלה ולית מחשבה תפיסא ביה כלל אף על פי כן הוא חפץ בעבודתו דייקא כ"ש ואבית תהלה מגושי עפר ומקרוצי חומר והוא שולח אחרינו וקורא אותנו בכל עת ומרמו לנו רמזים קדושים להתקרב אליו ית' ואף על פי שצריך האדם בוודאי להיות שפל בעיני עצמו באמת אף על פי כן צריכין להאמין שהשם יתברך מקבל שעשועים גדולים מעבודתו וצריכין לקיים אל תהי בז לכל אדם ולידע ולהאמין שיש בכ"א מישראל נקודה טובה ויקרה מאד מה שאין בחבירו וצריכין לקבל הארת הנקודה הזאת ממנו וכמבואר במ"א ומי שהולך בדרך זה בוודאי כ"א מישראל חשוב ויקר בעיניו מאד וכשפוגע אפילו בהפחות שבישראל בוודאי יש לו מה לדבר עמו ולקבל ממנו או להאיר בו ואפילו כשפוגע עם העכו"ם יוכל לקבל ממנו וכמבואר במאמר מי האיש החפץ חיים ליקו"א סי' ל"ג וכל זה זוכין על ידי דרכי התמימות דייקא:

תמימות אות ט'

התם הוא יודע את ערכו השפל על כן הוא עוסק במלאכתו מלאכת הקודש ועבודת ה' בתמידות עד שאין לו פנאי אפילו לקבוע עצמו לסעודה וכיוצא בזה משאר צרכי העולם רק בתוך שעוסק במלאכתו הוא חושף ואוכל סעודתו גם כן בדרך עראי וכו' ואף על פי כן אם רואה שאין עולה האומנות בידו בשלימות והוא רק בבחינת מנעל של ג' קצוות מחמת זה אינו מצפה גם כן לתשלום גמול גדול על עבודתו מחמת שיודע בעצמו שאינו בשלימות אך אף על פי כן הוא מתענג מאד מעבודתו ומרגיש בו נעימות ומתיקות נפלא מאד ואינו מסתכל כלל על מה שעבודת חבירו הוא בשלימות יותר מעבודתו מחמת שחבירו הוא בעל שכל גדול ובעל השגה ומסתמא יקבל גם כן תשלום גמול יותר על עבודתו (ומה שיש רבים שנחלש דעתם ונפלו מעבודתם על ידי דברים כאלו שהתקנאו בחביריהם שראו שמעשיהם ועבודתם

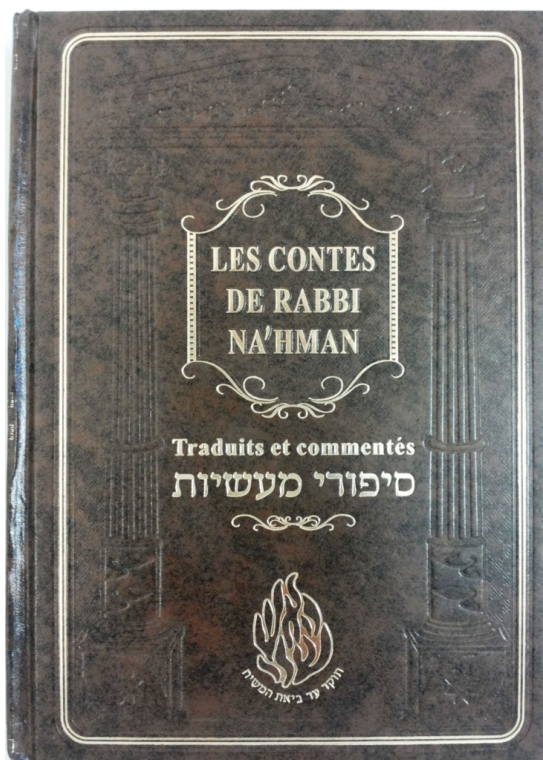
עולה בידם בשלימות יותר וכו') אבל התם היינו העובד ה' בתמימות באמת הוא אינו מסתכל על זה כלל כי מה לו אצל חבירו זה מעשה חבירו וזה מעשה שלו והוא שמח בחלקו ומתענג מאד מעבודתו עבודת ה' מה שיש לו ריוח מיד ליד ואחר כל העבודות והיגיעות שלו בתמידות אם זוכה רק שהשם יתברך יקבל ממנו איזה נחת כל שהוא מאיזה תנועה בעלמא שעושה לשם שמים באמת ובתמימות בוודאי זה יקר מאד מכל הון וכדאי להתייגע על זה כל ימי חייו ובוודאי גם שכרו לא יקופח ויפה קורת רוח אחת בעולם הבא וכו':

ועיין בלקוטי הלכות ה' פסח הלכה ט' שמביא שם לענין שזה בחינת אחד היה אברהם שיחשוב כאילו הוא יחידי בעולם ולא יסתכל על מעשה חבירו שלא יהלש דעתו אפילו אם הוא גדול ממנו וזה בחינת וספרתם לכם לעצמיכם דייקא וכו' עיין שם ותראה דרכים נפלאים לעבודת ה':

Les Contes de Rabbi NA'HMAN

Édition de luxe, à prix coûtant

32 chékels

ISRAËL

972 (0) 54 84 29 006

(Meir)

FRANCE

01 77 47 57 04

(Meir)